

LUNDS
UNIVERSITET

“Det förebyggande, det är ju egentligen grunden till allt men det är också det man gör minst”

- **En kvalitativ studie om skolkuratorers syn på förebyggande arbete med
nätmobbing och deras förhållningssätt till sociala medier**

Marika Hellgren & Rebecca Sonnerstig

Kandidatuppsats SOPA63

HT 2018

Antal ord: 14992

Handledare: Gabriella Scaramuzzino

Abstract

Authors: Marika Hellgren & Rebecca Sonnerstig

Title: “The work of prevention, it’s really the basis of everything but it’s also what you do least of.”

Supervisor: Gabriella Scaramuzzino

Assessor: Lina Ponnert

The purpose of this study was to analyze school counselors perspective on a preventive work with cyberbullying and social media in order to understand how they, in a digital age, perceive their professional role and discretion in a work with social media and preventing cyberbullying. A qualitative study was undertaken which included six semistructured interviews with school counselors who work with pupils between grade 4-9. The empirical data was analyzed with previous research and theoretical perspectives relevant to our study’s purpose. Results of our empirical data showed that there’s an absence of approach in school counselors work with social media and preventing cyberbullying, despite the fact that social media is an established arena. This absence of approach is based on the unclear expectations that school counselors experience in their discretion and professional role, due to a use of social medias in their work. The use of social media can create an uncertainty in the school counselor's profession as it opens up time- and geographical boundaries. The study shows that school counselors have a lack of knowledge in social media, which contributes to the fact that there aren’t enough conditions for successfully preventing cyberbullying.

Keywords: school counselor, professional role, discretion, prevention, cyberbullying, social media, boundaries

Förord

Vi vill tacka vår handledare Gabriella Scarmuzzino för värdefull och grundlig feedback på vår uppsats under arbetets gång. Ett stort tack till samtliga skolkuratorer som har ställt upp och deltagit i våra intervjuer och för att de svarat öppet och ärligt. Vi vill också rikta ett tack till de skolkuratorer som har tipsat oss om andra kontakter. Det har bidragit till att vi har kunnat genomföra så många intervjuer vi behövt för studiens syfte.

Sist men inte minst - ett tack till varandra för att ha genomfört denna uppsats tillsammans, för att vi kontinuerligt under arbetets gång haft lärorika diskussioner och en ambition att utföra en god vetenskaplig studie.

Innehållsförteckning

1. PROBLEMFÖRMULERING.....	s. 4
1.2 Syfte och frågeställningar.....	s. 6
2. KUNSKAPSLÄGET.....	s. 7
3. TEORETISKA UTGÅNGSPUNKTER.....	s. 11
3.1 Profession.....	s. 13
3.2 Handlingsutrymme.....	s. 17
4. METOD OCH METODOLOGISKA ÖVERVÄGANDEN.....	s. 18
4.1 Urval och tillvägagångssätt.....	s. 20
4.2 Metodens tillförlitlighet.....	s. 21
4.3 Bearbetning och analys.....	s. 22
4.4 Arbetsfördelning.....	s. 24
5. FORSKNINGSETISKA ÖVERVÄGANDEN.....	s. 24
6. ANALYS OCH RESULTAT.....	s. 26
6.1 Nätmobbning, inget enskilt problem.....	s. 26
6.2 Sociala medier, brist på kunskap.....	s. 30
6.3 Sociala medier, arena med andra förväntningar.....	s. 32
6.4 Mobilförbud, en begränsad insyn.....	s. 36
6.5 Samspel med lärare, förflyttning av gränser i handlingsutrymmet.....	s. 38
6.6. Samspel med föräldrar, förflyttning av gränser i ansvaret.....	s. 41
7. AVSLUTANDE DISKUSSION.....	s. 44
8. KÄLLFÖRTECKNING.....	s. 47
9. BILAGOR.....	s. 52
9.1 Bilaga 1 - Intervjuguide.....	s. 52
9.2 Bilaga 2 - Mejl till intervjupersoner.....	s. 53
9.3 Bilaga 3 - Information och samtyckesblankett.....	s. 54

1. Problemformulering

Sverige är ett land med goda förutsättningar för att barn och unga ska ha en bra hälsa och utbildning, någonting som elevhälsan inom skolan kan främja. Elevhälsan är en grupp som syftar till att arbeta förebyggande och hälsofrämjande och ska bidra till en miljö där elever kan må bra, lära sig och utvecklas (Lundin, 2015). Trots elevhälsans arbete på skolor finns det många svenska elever som upplever att de mår sämre än unga i andra länder (Skolverket, 2017). En viktig person inom elevhälsan är skolkuratoren. Skolkuratoren har till uppgift att utföra psykosociala insatser, däribland att arbeta förebyggande för att identifiera och förhindra problem. Deras arbete kännetecknas ofta av stöd och råd för enskilda elever och skolpersonal, i grupp eller enskilt (Socialstyrelsen, 2016).

Ett psykosocialt problem som skolkuratorer ska arbeta med är nätmobbning. Detta är en form av mobbning som har växt fram i takt med att informations- och kommunikationsteknologin har utvecklats (Zaborskis, Ilionsky, Tesler & Heinz, 2018). Definitionen av så kallad traditionell mobbning är när kränkningar eller trakasserier upprepas vid flera tillfällen med avsikt att göra den andra personen illa (Skolverket, 2014). Nancy Willard (2007) definierar nätmobbning som när material eller kränkande meddelanden skickas upprepade gånger med hjälp av internet eller övrig digital teknik. Samtidigt pekar annan forskning på att en händelse över nätet inte behöver ske upprepade gånger för att definieras som nätmobbning. Rebecka Forsell (2016) menar att en händelse som sker vid ett enda tillfälle kan klickas på och delas flera gånger av sin publik, vilket gör att kriteriet blir uppfyllt utan att själva kränkningen upprepas. Nätmobbning skiljer sig från traditionell mobbning på ett sådant sätt att mobbning är bundet till en tid och en plats, exempelvis en skolmiljö, medan nätmobbning kan utspela sig under vilken tid och plats som helst då det sker i en digital miljö (Sampasa-Kanyinga, Roumeliotis & Xu, 2014). På senare tid har det dock diskuterats om nätmobbning skiljer sig anmärkningsvärt från traditionell mobbning. Elza Dunkels (2016) skriver att mobbning är mobbning, oavsett om det sker på en arena som internet eller en arena som skolan. Forskning visar även att i stort sett all nätmobbning har en koppling till mobbning i skolan, vilket tyder på att dessa arenor ofta går in i varandra (Dunkels, 2016).

Oavsett om nätmobbning ska betraktas som en "egen" arena eller en som är förknippad med traditionell mobbning, är det viktigt att skolkuratorer arbetar förebyggande med det då många svenska elever drabbas av det. Friends nätrapport (2017) visar att var tredje ung person i Sverige mellan 10-16 år har blivit utsatt för kränkningar via mobil, surfplatta eller dator det senaste året. Av de deltagare som utsatts för kränkningar har mer än var fjärde utsatts för mobbning. Enligt barn- och elevombudet ökar dessutom antalet anmälningar om nätmobbning på sociala medier idag (Skolverket 2018). Det är därav betydande att skolkuratorer arbetar för att identifiera nätmobbning och har vetskap om de plattformar där det utspelas. En rapport av Akademikerförbundet SSR (2016) visar att tre av fyra skolkuratorer upplever att de inte hinner arbeta förebyggande i den utsträckning de önskar. Vidare visar statistik att sex av tio skolkuratorer upplever att sociala medier har ökat arbetsbelastningen de senaste två åren. Den ökade arbetsbelastning som sociala medier för med sig kan leda till att fler krav ställs på skolkuratorns profession. Det kan i sin tur ställa andra förväntningar på skolkuratorns handlingsutrymme och professionella roll på ett sådant sätt att sociala medier kan kräva nya tillvägagångssätt i skolkuratorns arbetssätt vilket påverkar hur de använder sitt handlingsutrymme.

Enligt Internetstiftelsen (2018) ökar användandet av sociala medier bland svenskarna för varje år; idag använder 83 procent av alla svenskar sociala medier och vi kan se en konsekvent ökning i användandet av sociala medier från år 2010 till 2018 (Davidsson, Palm & Mandre, 2018). Samtidigt ses internet som en arena där närvaron av vuxna är mindre och där vuxna upplever att de saknar den kompetens som krävs för att de ska bli en naturlig del i sammanhanget (Ekeman, 2016). Elza Dunkels (2016) skriver att desto mer nätmobbning studeras, desto mer framgår det att det är något som vuxna försöker undvika att se. Det diskuteras lite om hur vuxna ska agera för att identifiera och förebygga nätmobbning (Dunkels, 2016), vilket betonar den kunskapsbrist och frånvaro av vuxna som finns på sociala medier trots att sociala medier är en etablerad arena sedan länge. Det behöver finnas en kunskap om den egna elevgruppens erfarenheter av att umgås via internet och mobiltelefon, samt generella kunskaper om användandet av nätet bland ungdomar (Skolverket, 2014).

Med bakgrund av detta är det viktigt att undersöka hur skolkuratorer ser på sitt förebyggande arbete med nätmobbning och hur de förhåller sig till sociala medier i sitt arbete. Sverige är ett land som har goda förutsättningar för att kunna bidra till en god hälsa hos barn och unga. Det är därav betydande att undersöka hur detta arbete praktiskt kan ta sig i uttryck hos skolkuratorer, en yrkesroll som träffar barn och unga i en miljö där de spenderar en stor del av sin tid.

1.2 Syfte och frågeställningar

Syftet är att undersöka skolkuratorers syn på sitt förebyggande arbete med nätmobbning och förhållningssätt till sociala medier för att förstå hur de uppfattar sin professionella roll och sitt handlingsutrymme i en digital tid. Utifrån detta syfte har vi formulerat följande tre frågeställningar:

- Hur ser skolkuratorer på sitt förebyggande arbete med nätmobbning bland elever i en digital tid?
- Hur upplever skolkuratorer sin professionella roll och sitt handlingsutrymme i det förebyggande arbetet med nätmobbning i en digital tid?
- Hur upplever skolkuratorer sin professionella roll och sitt handlingsutrymme i förhållande till sociala medier?

En avgränsning vi har valt att göra är att enbart fokusera på elever i årskurs 4-9. Valet är grundat i en rapport från Friends (2017) som visar att var tredje ung person i Sverige mellan 10-16 år har blivit utsatt för kränkningar på nätet, vilket tyder på att nätmobbning sker i stor omfattning i dessa åldrar. Det innebär att vi inte kommer få kunskap kring skolkuratorers syn på sitt arbete med nätmobbning och förhållningssätt till sociala medier i lägre eller högre åldrar. Däremot kommer vi få en uppfattning gällande synsätt och förhållningssätt hos skolkuratorer som arbetar med elever i årskurs 4-9, vilket är av relevans för att besvara våra frågeställningar.

2. Kunskapsläge

Lubsearch är den främsta kunskapsbas som har använts för att finna tidigare forskning. Sökorden vi har använt oss av har varit “cyberbullying”, “school counselor cyberbullying”, “social media” och “school counselor preventive work.” Orden har även sökts på svenska. Artiklarna som valts har varit referentgranskade. Vidare har rapporter från Skolinspektionen, Akademikerförbundet SSR och Skolverket varit användbara för studien. Utöver de artiklar och rapporter vi funnit har vi använt litteratur kring sociala medier och det förebyggande arbetet med nätmobbning inom skolan.

Nätmobbing och sociala medier

Tidigare forskning visar att mobbing historiskt sett inte har betraktats som ett problem som kräver uppmärksamhet, utan har snarare accepterats som ett naturligt inslag i barndomen. Detta är dock en syn som har förändrats under de två senaste decennierna och idag ses traditionell mobbing och nätmobbing som allvarliga problem som kräver uppmärksamhet (Shariff, 2008).

Tidigare forskning visar vidare att nätmobbing kan ge större negativa konsekvenser än traditionell mobbing. Det beror på faktorer som att nätmobbaren har möjlighet att vara anonym, enstaka incidenter kan återupprepas samt att trakasserierna kan nå ut till en bredare publik (Burnham, Wright, Houser, 2011). Nätmobbing kan, till skillnad från traditionell mobbing, vara särskilt svårt att fly ifrån eftersom många ungdomar har sina mobiler på sig konstant och därmed inte kan bli av med sina mobbare, även om de avlägsnar sig dem rent fysiskt. Vidare kan det vara mer svårupptäckt för skolpersonal och föräldrar eftersom mobbningen sker i en digital miljö (Hay, Meldrum & Mann, 2010). Samtidigt tyder annan forskning på att nätmobbing inte skiljer sig anmärkningsvärt från traditionell mobbing. Föreställningen om att de som utsätts för traditionell mobbing kan “lämna” mobbningen i skolan har ifrågasatts då offren upplever att de inte lämnar det, utan att det endast handlar om vad de vuxna kan iaktta. Andra som har blivit utsatta för nätmobbing menar att nätmobbingen inte gör lika ont fysiskt som traditionell mobbing (Dunkels, 2016). Det råder därmed oeniga uppfattningar om huruvida nätmobbing skulle ge större negativa konsekvenser än traditionell mobbing.

Skolans förebyggande arbete mot nätmobbning

Dunkels (2016) skriver att skolan är en bra arena för att bedriva ett arbete mot kränkande behandling, såsom nätmobbning, eftersom det i skolan finns helt andra resurser än i hemmen. Forskning har emellertid visat att det inte finns enskilda eller särskilda metoder som generellt fungerar mot mobbning. Desto viktigare är det att varje skola förankrar ett antimobbningsarbete hos all personal och elever (Dunkels, 2016). Elevhälsan är en grupp inom skolan som innefattar bland annat psykolog, skolsköterska och kurator. Enligt 2 kap. 25 § i Skollagen (SFS 2018:1368) har dessa yrkesgrupper till uppgift att arbeta förebyggande och hälsofrämjande där kuratorn är en av dem som har ansvar för de psykosociala insatserna.

Trots att elevhälsan är närvarande på varje skola visar forskning att skolor behöver utveckla arbetet mot kränkningar utifrån den samhällsförändring som har skett genom den digitala utvecklingen. Skolinspektionen (2016) har framställt en rapport som visar att de skolor som granskats behöver utveckla ett främjande arbete i syfte att skapa en miljö som är trygg för eleverna på internet. Skolorna har heller inte tillräckligt med kunskap för att kunna inneha ett framgångsrikt förebyggande arbete kring kränkningar på internet (Skolinspektionen, 2016).

En viktig del i det förebyggande arbetet med nätmobbning är att professioner inom skolan kan samspela med varandra. Forskning säger att risken för att den utsatte hamnar mellan stolarna ökar när aktörer saknar rutiner för samspel. Vidare är det av vikt att den digitala kompetensen höjs bland professioner på skolan för att uppmuntra säker nätanvändning (Dunkels, 2016). Enligt en rapport från Akademikerförbundet (2016) upplever var tredje skolkurator att de inte får tillräcklig kompetensutveckling i sitt arbete. En höjd kompetens kan göra att professioner på skolan blir bättre på att hjälpa ungdomar att navigera kring och förstå internets risker (Dunkels, 2016). Något som har visat sig vara ineffektivt för att förhindra nätmobbning är en begränsning av internet och sociala medier bland ungdomar. Ett stort europeiskt forskningsprojekt vid namn EU Kids Online (2013) har skrivit en rapport som visar att det inte har en positiv inverkan att begränsa ungdomars internetanvändande eftersom det inte hindrar

dem från att bli besvärade av de risker som finns på internet. Det leder heller inte till att de blir bättre på att undvika farorna som finns där (Dunkels, 2016).

En annan viktig del i det förebyggande arbetet är ungdomars förståelse för vad nätmobbning innebär. Att ungdomar berättar för en vuxen om nätmobbningen anses vara ett av de mest effektiva sätten att få stopp på det. Därav är det en avgörande del i det förebyggande arbetet att uppmuntra ungdomar att vända sig till en vuxen då det är deras ansvar att förhindra nätmobbningen. Samtidigt finns det en andel ungdomar som väljer att inte berätta för en vuxen när de blivit utsatta, något som bland annat beror på en lägre kvalitet i relationerna till de vuxna i omgivningen (Berne, Frisén, Daneback, 2016).

Skolkuratorers förebyggande arbete med nätmobbning

Forskning är begränsad kring skolkuratorers förebyggande arbete med nätmobbning, med undantag för en kartläggning av Akademikerförbundet SRR (2016). Kartläggningen rör arbetssituationen för skolkuratorer där det har genomförts 631 intervjuer med en svarsfrekvens på 54 procent. Tre av fyra kuratorer upplever att de inte hinner arbeta förebyggande i den utsträckning de önskar och 76 procent uppger att viljan att arbeta förebyggande är större än vad verkligheten tillåter. Rapporten har även berört sociala medier där statistik visar att sex av tio skolkuratorer upplever att sociala medier har ökat arbetsbelastningen de senaste två åren. Kartläggningen visar även att hälften av alla skolkuratorer använder sig av sociala medier för att ha koll på elevers aktivitet på nätet och en av fyra upplever en etisk konflikt i sitt eget användande av sociala medier (Akademikerförbundet SSR, 2016).

Skolkuratorns arbete och sociala medier

Den forskning vi har funnit kring skolkuratorer och sociala medier är begränsad. Det kan bero på att på att sociala medier fortfarande betraktas som ett nytt område för många skolkuratorer. Det kan göra att det finns begränsad litteratur kring sociala medier och skolkuratorer (Mullen m.fl., 2014).

Sociala medier kan beskrivas som en samling av plattformar på internet som underlättar interaktiv kommunikation mellan två eller flera personer och främjar individskapet innehåll. Det finns flera typer av sociala media, däribland bloggar och sociala nätverkssajter (Kaplan & Haenlein, 2010). Sociala medier bidrar till att fysiska platser inte längre är nödvändiga för interpersonell kommunikation, utan öppnar upp för att individer kan kommunicera med varandra genom en digital miljö. Det skapar således nya möjlighet för individer att knyta band mellan varandra utan en fysisk plats som förutsättning (Valentini, 2015).

Skolkuratorer har idag en annan möjlighet att använda sociala medier och närvara på de plattformar som eleverna använder. Sociala medier innebär ett multipelt verktyg där de kan skapa sociala nätverkssajter, kommunicera med elever och kollegor och engagera sig i diskussioner (Mullen m.fl., 2014). Ett annat sätt för skolkuratorer att använda sig av sociala medier i arbetet är genom så kallad nätvandring, vilket innebär att de besöker sidor på nätet som elever är aktiva på. Idén med nätvandring är att organisationer och hjälpinsatser ska kunna använda sig av internet för att nå de ungdomar som de inte når med andra insatser (Ekeman, 2016). Det är också ett sätt för vuxna att lära sig hur barn och unga interagerar med varandra över nätet och hur olika digitala miljöer ser ut och förändras. Skolkuratoren har därför möjlighet att vara närvarande på de sociala plattformar eleverna använder sig av genom att exempelvis vara vän med dem på Facebook. Skolkuratorns närvaro kan då göra att de kan ingripa omedelbart när nätmobbning sker (Berne, Frisén, Daneback, 2016).

Slutsats av kunskapsläget

Slutsatsen av den forskning vi funnit landar i att det finns mycket kunskap kring nätmobbning och sociala medier som arena. Forskning visar bland annat att sociala medier bidrar till att fysiska platser såsom skolor inte längre är nödvändig för att kontakter knyts mellan individer, till exempel mellan skolkuratorer och elever. Det finns även mycket kunskap att inhämta gällande hur skolan som verksamhet ska arbeta förebyggande med nätmobbning och hur elevhälsans övergripande uppdrag ser ut. Däremot finns det mindre forskning kring skolkuratorns specifika roll, både hur skolkuratoren ser på sitt förebyggande arbete med nätmobbning samt hur

skolkuratoren förhåller sig till sociala medier i sitt arbete. Om detta sätts i relation till att det lyser en frånvaro av vuxna på internet samt att det saknas en kunskap kring förhållningssätt hos skolkuratorer gällande nätmobbning och sociala medier är detta något som behöver belysas ytterligare.

Vårt kunskapsbidrag kommer därav bestå av hur nätmobbning och sociala medier, som är etablerade sedan länge, fortfarande ställer krav och belyser olika aspekter på skolkuratorns professionella roll och handlingsutrymme. Vi kommer närma oss våra frågeställningar på ett teoretiskt sätt genom professionsteori och *handlingsutrymme* som ett analytiskt begrepp. Inom dessa teoretiska utgångspunkter kommer vi använda oss av ytterligare analytiska begrepp så som ansvar, makt, gränser, samspel och etik.

3. Teoretiska utgångspunkter

Den teori vi har funnit mest tillämpbar för denna studie är professionsteori. Begreppet profession är ett mångtydigt begrepp. Begreppet gör det möjligt att identifiera yrkesgrupper som “professioner”, men ger också en möjlighet att kunna säga något om vilken betydelse kompetensen har inom dessa yrkesgrupper. Detta kan beskrivas som deras *professionalitet* (Christoffersen, 2017). Vi kommer använda oss av professionsteori för att förstå skolkuratorns profession och professionalitet då skolkuratorn alltid har en egen profession att utgå från. Samtidigt ingår skolkuratorn i en skola bland andra yrkesgrupper, till exempel lärare. Med andra ord är skolkuratorn en ensam yrkesgrupp som socionom bland andra yrkesgrupper. Därmed är också *yrkesrollen* en viktig del i professionen som vi kommer använda oss av för att analysera vårt material. Det faktum att skolkuratorn befinner sig inom skolan bland andra yrkesgrupper kan också påverka skolkuratorns handlingsutrymme. Därför är begreppet *handlingsutrymme* ett viktigt analytiskt begrepp. För att fördjupa oss i skolkuratorns handlingsutrymme och vad som kan påverka det samt hur det kan förstås kommer även begrepp som *makt*, *ansvar*, *gränser* och *etik* att beröras. Nedan följer en beskrivning av hur dessa begrepp kan ha betydelse för skolkuratorns handlingsutrymme och professionella roll.

Skolkuratoren befinner sig i ett ständigt *samspel* med bland annat lärare och rektorer samt med föräldrar till eleven. Det kan påverka handlingsutrymmet som skolkuratoren innehar. Handlingsutrymmet innebär att skolkuratoren är styrd av lagar, regler, överenskommelser och traditioner, men samtidigt har en frihet och ansvar i hur hen hanterar det utrymme som ges (Svensson, Johnsson & Laanemets, 2008). Därför skapas alltid *handlingsutrymmet* i *samspel* med skolan och professionen. Detta handlingsutrymme skapar emellertid olika slags förväntningar på skolkuratoren (Angelöw m.fl, 2015), vilket innebär att det finns förväntningar på skolkuratorns profession där skolkuratoren förväntas ha ett förhållningssätt gentemot nätmobbning och sociala medier. Detta förhållningssätt försöker vi förstå genom begrepp som *ansvar* och *makt*. Dessa begrepp syftar till att förstå hur mycket ansvar och makt skolkuratoren har som ensam yrkesroll inom skolan i det förebyggande arbetet med nätmobbning.

Det finns emellertid begränsningar i handlingsutrymmet som skolkuratoren måste förhålla sig till, både i förhållande till sociala medier och nätmobbning men också gentemot andra professioner inom skolan. Eftersom sociala medier skapar möjligheter för individer att kommunicera med varandra utan en fysisk plats som skolan (Valentini, 2015), skapas andra förutsättningar för skolkuratorns handlingsutrymme. Det kan bidra till att gränserna förflyttas där skolkuratoren får nya förväntningar på sitt handlingsutrymme och sin professionella roll. I samband med det kan begreppet etik lyftas, vad som är rätt och inte inom skolkuratorns profession, då skolkuratoren har en specialiserad kompetens och därmed ett ansvar för att utvärdera och vara mån om de uppgifter hen är tilldelad att lösa (Christoffersen, 2017). I och med möjlighet till sociala medier i skolkuratorns arbete innebär det inte enbart etiskt rätt i samspel med andra professioner och med föräldrar till eleverna, utan även i förhållande till vad som anses vara etiskt rätt på en arena som sociala medier.

Nätmobbning utspelar sig på en annan arena än skolan, vilket får oss att reflektera kring gränser hos skolkuratorerna. Det avser gränser gentemot sociala medier som arena och i det förebyggande arbetet med nätmobbning, men även gränser som kan skapas i *samspel* med andra yrkesroller utifrån skolkuratorns egna yrkesroll. Det är av relevans att lyfta om det finns någon

gräns för när skolkuratoren inte kan ingripa i ett nätmobbningsfall eller om skolkuratoren inte har möjlighet att ta ansvar i ett sådant fall, eftersom nätmobbing kan ske utanför skoltid.

3.1 Profession

Profession är ett mångtydigt begrepp som syftar till att göra det möjligt att identifiera fastslagna yrkesgrupper som "professioner" samt att kunna säga något om vilken betydelse kompetensen har inom dessa yrkesgrupper, vilket beskrivs som deras *professionalitet* (Christoffersen, 2017). Thomas Brante (2014) anger följande definition av begreppet profession:

Professioner är tillgångspunkter till (vad som anses vara) den högsta kunskapen inom ett område, och att praktiken vilar på denna kunskap. (Brante 2014, s. 259)

Det nämns att den professionella ofta använder sig av "beprövad erfarenhet" i sitt arbete, som kan förklaras genom att yrkesutövaren med tiden internaliserar egna kunskaper om hur vetenskapliga principer bör väljas och prioriteras. Det innefattar även vad den professionella bör göra i de fall då den vetenskapliga kunskapen är bristfällig. Den professionella praktiken innefattar vidare en mängd olika faktorer, däribland samspelelmönster, organisationsformer och moraliska värden (Brante, 2014). Brante (2014) föreslår ännu en annan definition av professioner där han talar om professioner som att de är kontextberoende, dvs inbäddade i föränderliga samhällsliga kontexter. Han betonar att professioner kan förklaras genom en relationell definition där professioner förstås som en komponent i ett större sammanhang, som en del av en struktur. Professionsteorin kan därför användas för att förstå skolkuratorns profession i ett större sammanhang som skola och struktur.

En väsentlig del av professionalism är det professionella förhållningssätt som skolkuratoren upprättar i relation till de människor hen möter (Egidius, 2011). Professionalismen innefattar etiska krav som grundar sig i att skolkuratoren ska visa respekt för de som tar emot tjänsterna (Egidius, 2011). För oss är det relevant att med hjälp av det analysera vårt material, eftersom skolkuratoren hela tiden måste förhålla sig till olika relationer i sin yrkesroll, till exempel lärare,

rektor, föräldrar och elever. Utifrån det kan vi försöka förstå hur skolkuratorns etiska ansvar kan se ut genom det förhållningssätt som upprättas till de olika aktörerna. Christoffersen (2017) skriver att det inte räcker med att definiera professioner som enbart kunskapsbaserade yrken, utan att vi också måste lägga vikt vid att de är sociala sammanslutningar med ett politiskt mandat där professionsetiken uppfattas som en konsekvens av detta mandat. Den professionella individen kan inte bara ses som ett lydigt redskap för politiska uppdragsgivare, utan har även ett etiskt mandat där det krävs att den står för sina handlingar. Då den professionella har införskaffat sig en specialiserad kompetens har den ett självständigt ansvar för att utvärdera och vara mån om de uppgifter den är tilldelad att lösa (Christoffersen, 2017). Henry Egidius skriver:

Etik i ett yrke, en profession, ställer krav på professionalism, i betydelsen en för arbetsuppgifterna relevant yrkesskicklighet. (Egidius 2011, s. 151)

Enligt citatet ställs det krav på att besitta en känsla för vad som är etiskt i en profession. Det kan därmed vara oetiskt att åta sig uppgifter som inte är möjliga att klara. Eftersom nätmobbning och sociala medier ställer krav på skolkuratorn (Akademikerförbundet SSR, 2016) kan vi med hjälp av professionsetiken försöka förstå hur skolkuratorn definierar vad som är etiskt i den profession hen tillhör. Vilka uppgifter inom arbetet med nätmobbning och sociala medier tar skolkuratorn sig an och vad tar skolkuratorn sig inte an? Här ställer Egidius frågan på vilket sätt något kan betraktas som rätt och fel, framgår det till exempel av organisationens etiska kod? (Egidius, 2011). Något annat som kan diskuteras vidare inom etiken är den position skolkuratorn befinner sig i. Eftersom skolkuratorn har rätt att tolka elevens behov och situation bidrar det till att skolkuratorn befinner sig i en maktposition (Svensson, Johnsson & Laanemets, 2008). Positionen innebär därav ett automatiskt dilemma där hjälp och kontroll sammanförs i samma handlingar, eftersom rätten att tolka kan vara en typ av kontroll för skolkuratorn. Det finns emellertid inga regler eller kunskaper som kan lösa detta dilemma, vilket innebär att skolkuratorn alltid har ett etiskt ansvar som måste beaktas i arbetet. Därmed är det av betydelse om skolkuratorn väljer att handla eller avstå från att handla ur en etisk synpunkt. Detta faktum visar på att det är viktigt att skolkuratorn har en medvetenhet om sin position och sitt handlingsutrymme (Svensson, Johnsson & Laanemets, 2008).

En annan viktig del i den *professionella rollen* är det individuella beteendet. En del av det individuella beteendet kan förklaras genom internaliseringsprocessen. Detta innebär att individer har en mängd förväntningar och krav på sig från omgivningen som sedan omvandlas till en del av deras egna förväntningar på sig själva (Angelöw m.fl., 2015). Den sociala rollen definieras som följande: "Den uppsättning beteenden som en individ förväntas uppvisa när han uppfyller en given position i en given grupp" (Berg m.fl, 1975). Den professionella rollen är utifrån det beroende av det individuella beteendet och förväntningarna som tillkommer. Det är möjligt att förväntningar som kommer utifrån kan se annorlunda ut från individ till individ. Därför kan skolkuratorns professionella roll se olika ut mellan de skolkuratorer vi har intervjuat. Utöver detta råder det olika uppfattningar om rollförväntningarna.

Det finns olika förväntningar på olika roller där vissa roller är mer detaljerade och specifika, exempelvis yrkesrollen (Angelöw m.fl, 2015). En viss yrkeskategori kan innebära enhetliga och nästan uppenbara förväntningar på hur arbetet ska utföras (Angelöw m.fl, 2015), medan det kan råda skilda uppfattningar kring ett annat yrke, en skolkuratorns yrkesroll är ett sådant exempel och därför är det av intresse att jämföra de sex skolkuratorer vi har intervjuat, för att se hur deras uppfattningar ser ut och om de skiljer sig åt. I detta kan rollkonflikter uppstå, där skolkuratoren kan uppleva olika slags konflikter kring exempelvis vilka typer av förväntningar som finns på yrkesrollen (Angelöw m.fl, 2015). Skolkuratoren kan bland annat uppleva en konflikt i förhållande till sina klienter som i detta fall är eleverna, men också i förhållande till en överordnad som rektor eller i förhållande till de egna inre kraven och i förhållande till privatlivet. En skolkurator kan således få förväntningar från både skolan och elever och föräldrar som skapar en motstridighet i rollen. Likaså kan motstridiga förväntningar i relationen mellan yrkesrollen och sitt privatliv uppstå (Angelöw m.fl, 2015).

Det finns många olika faktorer som präglar yrkesrollen. Den styrs av såväl spänningen mellan såväl professionen och de individuella egenskaperna som mellan till exempel eleven och föräldern och skolan (Svensson, Johnsson & Laanemets, 2008). Då denna studie ska undersöka hur skolkuratorns professionella roll och handlingsutrymme kan se ut i förhållande till

nätmobbing och sociala medier är det av betydelse att förstå vilka faktorer som präglar yrkesrollen. En sådan aspekt av yrkesrollen är den personliga delen som kan användas för att förstå yrkesrollen. Den personliga delen handlar framförallt om skolkuratorns föreställningar, personlighet, normer och moral, som kommer forma yrkesrollen (Svensson, Johnsson & Laanemets, 2008).

Skolkuratoren behöver utifrån sin roll besitta följande fyra typer av yrkeskunskaper:

- *Objektskunskap* - kunskap om de sakfrågor verksamheten gäller
- *Procedurkunskap* - kunskap om ens eget handlingsutrymme och dess konsekvenser
- *Klientkunskap* - kunskap om klientens förväntningar, behov och sättet den fungerar på
- *Metakunskap* - kunskap om sig själv, sitt eget kunnande och sina egna styrkor och svagheter

För att en skolkurator ska kunna bedriva ett professionellt socialt arbete krävs det att respektive yrkeskunskap integreras i yrkesrollen (Svensson, Johnsson & Laanemets, 2008). Skapandet av en yrkesidentitet kan innebära att beskriva sina föreställningar om sitt yrke och sig själv i en yrkesroll. Yrkesidentiteten är inte beroende av organisationen, utan består av den bild som skolkuratoren bär med sig av sig själv som yrkesperson. Bilden är skapad av tidigare erfarenheter men också av institutionaliserade uppfattningar. Det specifika för varje enskild socialarbetare, i detta fall skolkuratoren, är hur dennes yrkesidentitet fyller rollen och skapar grunden för den personliga delen i yrkesrollen. Den personliga delen av yrkesrollen kan därav förklaras som synen skolkuratoren har på sig själv som privatperson och som skolkurator. Detta kommer således avspeglade sig i de yrkesval skolkuratoren gör (Svensson, Johnsson & Laanemets, 2008).

Innehållet i skolkuratorns roll kan förändras då det pågår en ständig dynamisk process. En del roller ses som detaljerade medan en del ses som diffusa, dvs att det inte finns tydligt definierade handlingar inom rollen. Därmed kan handlingar både tas bort och läggas till och gränsen mellan detaljerade och diffusa roller blir flytande (Berg m.fl, 1975). Skolkuratorns yrkesroll är

situationsdefinierad och därav endast relevant och meningsfull i relation till en viss situation. Beteendet skapas och vidmakthålls därför i det sociala samspelet (Berg m.fl., 1975).

3.2 Handlingsutrymme

Skolans kultur, värderingar och normer har en påverkan på hur skolkuratoren använder sin kompetens och hur den tolkar sin roll i relation till sin tillvaro (Svensson, Johnsson & Laanemets, 2008). Det leder till att skolkuratorns roll definieras utifrån dess position i organisationen och de förväntningar som ställs på arbetet. En skolkurator kommer möta både elever och föräldrar som är i behov av hjälp på något sätt. Skolan har givit ett uppdrag till skolkuratoren och hen utformar rollen i mötet med barnet eller föräldern. Det innebär att skolkuratoren möter eleven och föräldrarna som människa mot människa, men skolkuratoren har samtidigt ett begränsat handlingsutrymme utifrån de ramar skolan har satt i det uppdrag som är aktuellt. Här blir skolkuratorns uppgift att sammanbinda barnets och föräldrarnas behov med skolans uppdrag och därmed förena dem så att båda parter uppfattar det som rätt och viktigt (Svensson, Johnsson & Laanemets, 2008). Om skolkuratoren använder sig av sociala medier i sitt arbete kan detta således bli ytterligare en faktor som skapar både begränsningar och möjligheter i skolkuratorns handlingsutrymme. För att kunna hantera det behövs både en specifik kunskap hos skolkuratoren och skolans resurser (Svensson, Johnsson & Laanemets, 2008).

För att förstå skolkuratoren som en profession måste vi förstå skolkuratorns handlingsutrymme då detta kan påverka vad skolkuratoren väljer att göra och inte göra. Handlingsutrymmet påverkas av regler, lagar, överenskommelser och traditioner, samtidigt som skolkuratoren har en frihet och ansvar i hur handlingsutrymmet hanteras (Svensson, Johnsson & Laanemets, 2008).

Handlingsutrymmet skapas alltid i samspel med skolan och professionen. Skolan kan sätta gränser och ramar, men professionen som skolkuratoren besitter kan likväl sätta egna gränser och ha verkan på de organisatoriska gränserna. En stark profession kan påverka på vilket sätt skolan sätter dessa gränser och en svag profession kan komma att bli skolans verktyg (Svensson, Johnsson & Laanemets, 2008). Nämnade teoretiska utgångspunkter kan hjälpa oss att förstå synen

skolkuratorerna har på sitt eget handlingsutrymme inom deras profession i förhållande till nätmobbning och sociala medier.

4. Metod och metodologiska överväganden

För att kunna besvara våra frågeställningar valde vi en kvalitativ metod med semistrukturerade intervjuer. Vi valde denna metod eftersom vi är intresserade av skolkuratorers syn och förhållningssätt till nätmobbning och sociala medier för att förstå hur de uppfattar sitt handlingsutrymme och sin professionella roll i en digital tid. Den kvalitativa metoden lämpade sig därmed bäst för vårt syfte då den kunde fånga skolkuratorernas tankar, perspektiv och förhållningssätt. Vidare karaktäriseras den kvalitativa metoden av att forskaren eftersträvar en förståelse för värderingar, åsikter och beteenden i den kontext i vilken studien genomförs. Detta stämmer väl överens med vårt syfte då vi har velat förstå skolkuratorers synsätt och förhållningssätt inom den kontext som skolan innebär. Vårt mål har inte varit att generalisera vår data till en relevant population, utan vi har utgått från att vi vill se världen genom "deras ögon" för att få en större förståelse för skolkuratorernas syn- och förhållningssätt (Bryman, 2011).

Vi genomförde sex intervjuer. Varje intervju varade 45-60 min. Intervjuer valdes eftersom vi eftersökte data i verbal form som kunde ge en flerdimensionell beskrivning av nätmobbning och sociala medier som vi har valt att studera (Lind, 2014). Intervjuerna var semistrukturerade. Valet är grundat i att vi hade en vilja att beröra olika teman kopplade till våra frågeställningar samtidigt som vi ville ge skolkuratorerna möjlighet att utforma svaren så som de själva ville (Bryman, 2011). En annan orsak som bidrog till vårt val av semistrukturerade intervjuer var att vår studie rymde flera olika intervjuer. Vi insåg att vi behövde en struktur i samtalen för att lättare kunna jämföra och analysera skolkuratorernas svar senare under bearbetningen av datamaterialet. Vi upptäckte även att vi behövde struktur i intervjuerna eftersom vi är två personer som utför studien (Bryman, 2011). En avsaknad av struktur hade kunnat leda till att vi ställde helt olika frågor från gång till gång, vilket hade kunnat göra materialet spretigt och svårt att analysera i förhållande till varandra. Slutligen inledde vi vår studie med ett förhållandevis tydligt fokus då vi

hela tiden hade våra frågeställningar och vårt syfte i bakhuvudet. Det bidrog till att vi tidigt lutade mot den semistrukturerade intervjun eftersom vi ville ta oss an specifika frågeställningar (Bryman, 2011).

Inför intervjuerna utformades en intervjuguide där vi förhöll oss till tre teman: *skolkuratorns arbete med nätmobbning*, *betydelse av skolkuratorns professionella roll* samt *skolkuratorns profession och sociala medier*. Se Bilaga 1. Under varje tema hade vi fyra till fem större frågor. Intervjuguiden utformades för att kunna behålla en struktur i samtalen och för att få ut så användbar och relevant information som möjligt för vårt syfte och frågeställningar (Lind, 2014).

Trots användandet av en intervjuguide har vår utgångspunkt hela tiden varit att intervjuprocessen ska vara flexibel där deltagarna ska ha möjlighet att utveckla sina svar och stanna upp vid områden som särskilt intresserar dem (Bryman, 2011). Vi blev bättre på det desto fler intervjuer vi genomförde, dvs att vara närvarande i rummet och fokusera på vad skolkuratorerna svarade snarare än vilka frågor vi skulle ställa därefter. Det kan därför ses som en brist i de första två intervjuerna vi genomförde, där vi fastnade vid vår intervjuguide och hade svårt att formulera följdfrågor, vilket ledde till att deltagarnas svar och resonemang blev förhållandevis ytliga och generella. Upplevelsen blev utifrån det att intervjuguiden de facto blev ett hinder för att vi skulle kunna få en riktig uppfattning av skolkuratorernas världsbild. I efterhand kan vi se att det skulle kunna vara ett skäl till att välja den ostrukturerade intervjun där deltagarna istället får associera fritt och där vi ställer följdfrågor kring sådant vi anser relevant (Bryman, 2011). Med det sagt anser vi fortfarande att vårt val av semistrukturerade intervjuer var det mest lämpade för studien, på grund av att de två första intervjuerna lärde oss att använda intervjuguiden på ett mer flexibelt sätt och kunde ställa flera följdfrågor som fördjupade skolkuratorernas svar.

En annan brist vi kan finna i intervjuerna är att vi stundtals ställde ledande frågor istället för öppna. Även detta gäller främst de två första intervjuerna men vi kan se att vi fortfarande gör det i de senare intervjuerna. Bryman (2011) skriver att ett grundläggande inslag vid förberedelsen av en intervjuguide bland annat är att man inte ska ställa ledande frågor. Enligt vår upplevelse fanns

det inte ledande frågor i intervjuguiden, men vi ställde nya frågor som kunde tolkas som ledande under intervjuernas gång. Efter varje intervju lyssnade vi aktivt på vår inspelning av samtalet för att se vad vi kunde förbättra inför nästa gång. Två sådana saker var att ställa fler följdfrågor och undvika ledande frågor. Det kan ses som en styrka att vi hela tiden har varit medvetna om detta och haft det i åtanke under analysarbetet. Vidare har vi haft en öppenhet och nyfikenhet under intervjuerna som har bidragit till att det framkommit många detaljer, samt varit öppna kring materialet och vad det kan ge oss i form av ny kunskap.

4.1 Urval och tillvägagångssätt

Urvalet för vår studie består av sex stycken skolkuratorer. Urvalet utformades inledningsvis utifrån ett målinriktat urval, dvs ett icke-sannolikhetsval. Valet gjordes eftersom vi ville intervjua personer som var relevanta för våra forskningsfrågor och inte för att kunna generalisera våra resultat till en större population (Bryman, 2011). Det fanns en vilja att genomföra intervjuer med personer som möjligen hade uppfattningar eller erfarenhet kring det fenomen vi valt att studera (Lind, 2014). Eftersom skolkuratorer befinner sig i en miljö där barn och unga vistas och där nätmobbning sker i hög grad är urvalet av relevans. Vi har avgränsat vårt urval till skolkuratorer som arbetar med elever i årskurs 4-9 baserat på den tidigare forskning som visar att nätmobbning ofta förekommer i åldern 10-16 år (Friends, 2017).

För att komma i kontakt med våra intervjupersoner skickades ett mejl till alla skolkuratorer i Lunds kommun som arbetar med elever mellan årskurs 4-9. Mejllet skickades till omkring 15 olika skolkuratorer varav 2 svarade att de ville ställa upp i en intervju. En av intervjupersonerna fick vi istället genom personlig kontakt och genom denna informant fick vi kontaktuppgifter till tre andra skolkuratorer. Därmed ändrades vår strategi från ett målinriktat urval till ett snöbollsurval. Ett snöbollsurval innebär att man genom en informant får kännedom om andra relevanta personer för studien, vilket gör att intervjuerna kan rulla vidare genom kontakter (Eriksson-Zetterquist & Ahrne, 2015).

Tanken från början var att geografiskt begränsa oss på grund av tids- och resursskäl till skolkuratorer inom Lunds och Malmös kommun, men vi insåg under tiden att vi behövde ytterligare en intervjuperson och vände oss därför till en av våra hemkommuner i Blekinge. Genomförandet av en intervju ägde rum på Socialhögskolan i Lund och resterande fem intervjuer genomfördes på respektive skola som skolkuratorerna arbetar på. Vi ansåg att sex stycken skolkuratorer räckte för att besvara våra frågeställningar då intervjuerna är omfattande och innehåller täta beskrivningar som har kunnat analyseras.

4.2 Metodens tillförlitlighet

För att vår metod ska vara tillförlitlig krävs det att den har trovärdighet, överförbarhet, pålitlighet samt en möjlighet att konfirmera och styrka. För att uppnå trovärdighet har vi behövt säkerhetsställa att studien har gjorts enligt de regler som finns (Bryman, 2011). Vi har även behövt säkerställa att forskningen har bidragit till en kännedom och viktig kunskap i ämnet som andra människor kan få användning av (Hjerm, Lindgren & Nilsson, 2014). Vår studie kan bidra med viktig kunskap som kommer vara av betydelse och till användning för skolkuratorers framtida arbete. En svaghet är att vi i de två första intervjuerna stundtals ställde ledande frågor, men vi har under hela processen varit väldigt medvetna om detta och haft det i åtanke under analysarbetet. Det har hela tiden funnits en öppenhet hos oss som har bidragit till att det framkommit mycket detaljer och täta beskrivningar i intervjuerna. Det har lett till en trovärdighet i studien.

För att ytterligare stärka trovärdigheten i vår studie har vi resonerat kring om vår data är tillräcklig för att kunna hävda det vi gör, samt om forskningen har bidragit till en kännedom i ämnet. Dessa granskningar är viktiga då det är utgångspunkter som bedömer huruvida vår analys är väl genomförd eller inte (Hjerm, Lindgren & Nilsson, 2014). Det har bland annat gjorts genom att låta utomstående, som inte är insatta inom ämnet, korrekturläsa uppsatsen för att se så studien bidrar med tolkningar och kunskap utan några oklarheter.

Gällande överförbarhet, motsvarande extern validitet, är det svårt för oss att uppnå detta eftersom det innebär att resultaten kan generaliseras till andra sociala miljöer (Bryman, 2011). Då vårt kvalitativa material är mångdimensionellt och varierat har vi inte kunnat studera många undersökningsenheter, både på grund av tids- och resursskäl, vilket har gjort att vi blivit begränsade i detta (Lind, 2014). För att uppnå en överförbarhet har vi därav istället eftersträvat täta beskrivningar från skolkuratorerna. Det kan förse andra personer med en bas som kan hjälpa de bedöma överförbarheten till andra miljöer (Bryman, 2011).

För att kunna uppnå en pålitlighet har det krävts av oss som utför studien att vi har haft ett granskande synsätt under alla delar av forskningsprocessen (Bryman, 2011). Vi skapade därför en redogörelse för hur vi gick tillväga under bearbetningen av materialet där vi redogjorde för de beslut vi tog kring analysen. Slutligen, för att vår studie ska kunna styrkas och konfirmeras vilket motsvarar till objektivitet, har det krävts att vi inte medvetet inte har låtit personliga åsikter och värderingar påverka slutsatserna av vår studie samt att vi har agerat i god tro (Bryman, 2011). Vi har därför under hela processen varit medvetna om våra egna föreställningar för att dessa inte ska ha kunnat påverka varken utförandet av vår studie eller slutsatserna av den.

4.3 Bearbetning och analys

Varje intervju har spelats in med hjälp av en inspelningsfunktion på våra mobiler. Tillåtelse om att spela in deltagarna och information om att allt inspelat material endast kommer användas för uppsatsen och förstöras därefter har förmedlats till deltagarna. Hjerm, Lindgren och Nilsson (2014) beskriver att material från ljudinspelningar ska göras till någon form av transkribering eftersom den måste omvandlas till en text som kan analyseras. När vi gjorde vår transkribering försökte vi fokusera på att inte fastna vid betydelselösa detaljer. Meningar vi ansåg var irrelevanta eller som inte gick att förstå raderades.

Genom att skapa en intervjuguide hade vi en viss förförståelse för vad vi ville undersöka i studien. Därav hade vi redan innan intervjuerna genomfördes en tanke om att professionsteori skulle kunna användas då vi visste tidigt att det var skolkuratorns profession och roll vi ville

förstå. Inom skolkuratorns profession hade vi även en tanke om att vi skulle använda oss av begreppet handlingsutrymme. Med andra ord hade vi vissa teoretiska begrepp med oss i tanken redan från start. Vi har dock fortfarande haft en öppenhet för vad som kan framkomma under intervjun genom att ställa frågor som inte fanns med på intervjuguiden samt flera följdfrågor som utformades på plats utifrån vad de olika skolkuratorerna valde att svara. Därav har vår metod i denna studie bestått av en växelverkan mellan en induktiv och deduktiv ingång (Bryman, 2011).

Vid en transkribering ska materialet först ordnas grovt och därefter mer noggrant för att slutligen kunna fungera som en utgångspunkt för analyser och slutsatser (Hjerm, Lindgren & Nilsson, 2014). Förr oss skedde denna process parallellt. Teman kunde hittas under tiden som vi kodade vilket gav oss en förutsättning för att koda. Utöver begreppen profession och roll som vi hade i åtanke när vi kodade fann vi andra teman och begrepp vilket gjorde det möjligt för oss att gå vidare till nästa nivå, dvs att tematisera vårt material.

Kodningen gick till genom att hitta centrala begrepp i textmaterialet och därefter ge dem nyckelord, dvs koder. Det ger förutsättning till en rad olika kategorier och måste således göras noggrant då resten av analysen tar sin utgångspunkt i koderna (Hjerm, Lindgren & Nilsson, 2014). Begrepp vi fann var makt, ansvar och kunskap. Därefter började vi tematisera. Hjerm, Lindgren och Nilsson (2014) skriver att kategorierna hänger samman som grupper och att vissa kategorier har olika aspekter av en annan kategori. Några koder kan därmed stå för sig själva som olika centralpunkter i egna kategorier och nya benämningar kommer skapas för grupper av koder som hör samman med varandra (Hjerm, Lindgren & Nilsson, 2014). Detta kunde vi snabbt urskilja i vårt material, dvs att vissa kategorier hängde samman som grupper och att det fanns många olika aspekter av samma kategori. Exempelvis fann vi att handlingsutrymme, samverkan, makt och ansvar hörde ihop. Professionalitet, roll och kunskap var också begrepp som hörde ihop med varandra.

När vi började analysera kunde vi använda oss av en rad frågor för att säkerhetsställa att vi fick med allt som det innebär att göra en vetenskaplig analys i en kvalitativ studie. Dessa

utgångspunkter var användbara för att bedöma hur vår kvalitativa analys blev genomförd. Utgångspunkterna var: trovärdighet, originalitet, och användbarhet. Dessa begrepp kan förklaras som ersättning för validitet, reliabilitet och objektivitet som prövningsgrunder för kvalitativ forskning (Hjerm, Lindgren & Nilsson, 2014). Under analysarbetets gång framkom det vidare nya begrepp som vi inte hade haft i åtanke från början, där ett av dessa begrepp var gränser. Vi la därav till nya begrepp och ingångar som komplement till de vi hade från början.

4.4 Arbetsfördelning

Arbetsfördelningen har gått till på ett sådant sätt att vi har hjälpts åt att tillsammans formulera problemformulering, kunskapsläge och teoretiska utgångspunkter. Gällande metoddelen och hur vi har gått tillväga i studien har vi skrivit ungefär hälften var i uppsatsen. På samma sätt har vi gjort under transkriberingen av intervjuerna då vi har transkriberat tre intervjuer var. Under analysarbetet delade vi upp teman och kodade varsina teman som vi sedan kunde analysera tillsammans. Den avslutande diskussionen formulerades tillsammans.

5. Forskningsetiska överväganden

Under studiens gång har vi reflekterat kring vad vår studie kunnat innebära för de deltagare som medverkar, för forskningen och för samhället i stort. Vetenskapsrådet (2002) beskriver kunskapskravet vilket innebär att tillgängliga kunskaper fördjupas, någonting som är nödvändigt för samhällets utveckling. Det är emellertid väsentligt att kunskapskravet vägs mot individskyddskravet. Individskyddskravet syftar till att bland annat skydda individer från psykisk eller fysisk skada, kränkningar och obefogad insyn i sina livsförhållanden (Vetenskapsrådet, 2002). Vi har därmed vägt den nytta som vi ser att vår studie kan generera och vägt mot de risker som våra intervjupersoner kan drabbas av.

Den nytta som vi anser att vår studie kan uppnå är att vi kan få en större förståelse för hur skolkuratorer arbetar förebyggande med nätmobbning och hur de ser på sin professionella roll och sitt handlingsutrymme i förhållande till nätmobbning och sociala medier. Studien kan belysa

gränser som kan uppstå i skolkuratorns arbete i en tid då sociala medier växer och elever till stor del vistas på digitala arenor. Vi ser att studien kan medföra en större kunskap och medvetenhet kring nätmobbning och sociala medier, någonting som kan motivera skolor till att uppmärksamma dessa frågor. Detta kan på sikt leda till att färre elever råkar ut för nätmobbning. De risker vi har sett med vår studie har främst handlat om deltagarna. Vi har varit medvetna om de riskmoment som en intervjustudie innehåller, dvs att intervjupersonerna kan behöva berätta om upplevelser som varit obehagliga eller känslomässigt påfrestande för dem (Kalman & Lövgren, 2012). Vi har därför varit förhållandevis försiktiga med vilka frågor vi har ställt och varit noggranna med att skolkuratorn ska svara i egenskap av just en skolkurator. Vi har tagit bort de delar i intervjuerna som vi ansett vara irrelevanta för studiens syfte.

Under studiens gång har vi förhållit oss till de fyra huvudkrav som individskyddskravet kan konkretiseras i. Dessa är *informationskravet*, *samtyckeskravet*, *konfidentialitetskravet* och *nyttjandekravet* (Vetenskapsrådet, 2002). Informationskravet innebär bland annat att forskningsdeltagarna får grundlig information om vad studien innebär och hur den i stora drag ska genomföras (Vetenskapsrådet, 2002). För att uppfylla detta krav gav vi redan vid första kontakt information kring studien och vad den skulle innebära för deltagarna. För att deltagarna skulle få grundlig information om studien utformade vi en informationsblankett som vi gav deltagarna innan intervjun började. Se Bilaga 2. Som komplement till detta gav vi muntlig information kring studien.

Samtyckeskravet beskrivs som att deltagare i en undersökning har rätt att själva bestämma över sin medverkan (Vetenskapsrådet, 2002). Deltagarna ska därmed ska få grundlig information om studien innan de bestämmer sig för att delta eller inte. Genom att vi gav deltagarna både skriftlig och muntlig information la vi grunden för att de skulle kunna samtycka till att delta i studien. Deltagarna har även rätt att självständigt bestämma på vilka villkor de ska delta och kan när som helst avbryta sin medverkan (Vetenskapsrådet, 2002).

Konfidentialitetskravet utgörs av att alla berörda personer i en undersökning ska ges största möjliga konfidentialitet. Personuppgifterna ska förvaras på ett sätt så att obehöriga inte kan ta del av dem och ska dessutom behandlas på ett sådant sätt att utomstående inte kan identifiera personerna (Vetenskapsrådet, 2002). För att garantera våra intervjupersoner anonymitet har vi använt oss av fiktiva namn på deltagarna och avidentifierat könen på samtliga deltagare. Under intervjuerna har vi båda fört minnesanteckningar, men vi har varit noggranna med att inte skriva ner sådant som kan identifiera våra intervjupersoner. Det sista kravet som vi har beaktat är *nyttjandekravet*. Detta är kravet på att enskilda och insamlade uppgifter för forskningsändamål inte får användas i något annat syfte än detta, exempelvis i andra icke-vetenskapliga syften (Vetenskapsrådet, 2002). Det material som vi har samlat in är inspelningarna på våra mobiler och detta material kommer vi endast använda till vår studie.

6. Analys och resultat

Materialet har gett oss möjlighet att förstå skolkuratorernas syn- och förhållningssätt gentemot nätmobbning och sociala medier för att kunna förstå deras handlingsutrymme och professionella roll i en digital tid. De teman vi kommer presentera i analysen är hur nätmobbning ska definieras och behandlas som problem, kunskap hos skolkuratorer kring sociala medier, hur sociala medier kan föra med sig andra förväntningar på skolkuratoren samt samspel med lärare och föräldrar i det förebyggande arbetet med nätmobbning.

6.1 Nätmobbning, inget enskilt problem

Samtliga skolkuratorer har haft olika svar på hur nätmobbning ska definieras. Det är endast en skolkurator, som går under det fiktiva namnet Kim, som menar att en person behöver ha blivit utsatt upprepade gånger för att det ska karaktäriseras som nätmobbning. Kim beskriver det som:

Det är väldigt många elever som menar sig bli mobbade när de har blivit retade, och det gäller vuxna också, de vet inte riktigt vad mobbning är. Mobbning är när

en eller flera personer under en längre period, helst mer än två veckor, ska ha utsatt en och samma individ för kränkningar, slag, putt, hintar.

Resterande fem skolkuratorer beskriver nätmobbning som alla negativa kommentarer på nätet som riktas mot en person samt kränkningar mot en person som sker genom sociala medier och sms. Johanna definierar nätmobbning på följande sätt:

Jag tänker att det är kränkningar som sker i cybervärlden, som sker på andra medier, sociala medier. Man kan gömma sig bakom en skärm och uttrycka saker som man kanske inte alltid tänker på att de är nedlåtande eller kan beröra någon illa.

Vilken definition skolkuratorerna har av nätmobbning kan således ha en inverkan på hur de talar om det och hur många fall av det de anser sig ha haft på skolan. Kim berättar att skolan inte har haft direkta nätmobbningsfall utan att det endast har varit en sådan allvarlig incident. Detta kan jämföras med de andra skolkuratorerna som berättar att de har haft "ganska många", "ett par stycken", "en hel del" och "hela tiden." Vilken definition skolkuratoren använder sig av kan också ha en påverkan gällande hur stor omfattning hen tror att nätmobbning sker på skolan. Tidigare forskning visar, se till exempel Willard (2007) och Forsell (2016), att det råder meningsskiljaktigheter kring hur nätmobbning ska definieras. En aspekt som kan lyftas är om det är av betydelse att det finns en enhetlig definition av nätmobbning hos skolkuratorer. För att det ska kunna kartläggas i hur stor omfattning nätmobbning sker på skolor kan en gemensam definition vara till hjälp. Det skulle kunna ge skolkuratorerna en förutsättning att bättre kunna hantera och arbeta förebyggande med nätmobbning.

Den definition skolkuratorerna har av nätmobbning kan kopplas till huruvida nätmobbning skiljer sig från traditionell mobbning eller inte. Elza Dunkels (2016) är en forskare som skriver om nätmobbning och traditionell mobbning och de likheter och skillnader som finns mellan dessa. Hon menar att mobbning är mobbning och att dessa arenor, dvs nätmobbning och traditionell mobbning, ofta går in i varandra då nästan all nätmobbning har en koppling till mobbning i skolan (Dunkels, 2016). Därför kan frågan ställas om det verkligen är relevant att

eftersträva en gemensam definition på nätmobbning när det inte skiljer sig avsevärt från traditionell mobbning då de ofta är integrerade i varandra. Med det sagt, hur ser skolkuratorer på ett förebyggande arbete med nätmobbning? Enligt samtliga skolkuratorer är det förebyggande arbetet med nätmobbning en del av skolans likabehandlingsplan och antimobbningsplan. Det pekar på att skolorna inte gör någon skillnad på nätmobbning och traditionell mobbning, precis som Elza Dunkels (2016) skriver. Enligt hennes forskning finns det inte enskilda metoder som fungerar generellt mot mobbning, utan det som anses vara betydande för ett gott förebyggande arbete är att ett antimobbningsarbete är förankrat hos all personal och elever (Dunkels 2016, s. 80). I samtliga intervjuer finns det ingen som arbetar med nätmobbning som ett enskilt problem, utan de arbetar förebyggande utifrån ett värdegrundsarbete och en likabehandlingsplan. Det understryker att gränsdragningar mellan dessa traditionell mobbning och nätmobbning inte nödvändigtvis är viktiga för att skolkuratorer ska kunna hantera ett problem som nätmobbning.

Det finns både likheter och skillnader mellan skolkuratorerna gällande hur de arbetar förebyggande med nätmobbning. Kim skiljer sig från de andra skolkuratorerna då Kim går ut i klasser och pratar specifikt om nätmobbning, vilket kan ses som att lyfta ur nätmobbning som ett enskilt problem. Medan Kim går ut i klasser och föreläser om nätmobbning specifikt, föreläser Frida i klasserna utifrån ett sammansatt program med flera ämnen, däribland nätmobbning. Frida förklarar sitt arbete på följande sätt:

Det har inte varit specifikt nätmobbning, utan det är ett program som sätts ihop utifrån vänskap, självförtroende självkänsla, nätmobbning. Så det är inte enbart inriktat mot att nu ska vi bara ta upp det här. Då lyfter vi alltid in det som ett tema i det värdegrundsarbetet som vi gör. Och då hoppas vi ju att man kan fånga det, det är alltid svårt, det man hoppas är ju att man planterar något som får växa efter hand.

Ett arbetssätt som innebär att skolkuratoren arbetar förebyggande kring *generella* frågor är något som Frida har gemensamt med Sam och Vera. De arbetar också generellt kring beteende och hur elever uppför sig men inte specifikt med nätmobbning. Slutsatsen är att det förebyggande arbetet med nätmobbning ofta ingår i skolornas likabehandlingsplan och antimobbningsplan. Trots att

arbetet med nätmobbning ska ingå i värdegrundsarbetet berättar Sam att det behövs ett bredare tänk kring nätmobbning, men att det inte har funnits någon diskussion eller metod för att införa det. Skolkuratoren själv berättar att hen inte arbetar förebyggande med just nätmobbning. Sam berättar även att det viktiga i rollen som skolkurator är likabehandlingsarbetet och värdegrundsarbetet där skolkuratoren är den som inspirerar till ett sådant arbete och att det sedan är pedagogerna som implementerar det. Det skiljer sig från Kim som själv bär ansvaret för att gå ut i klasser och arbeta förebyggande.

Om fokus riktas på internaliseringsprocessen som sker genom att individer har en mängd förväntningar och krav på sig från omgivningen som i sin tur omvandlas till egna förväntningar på sig själva (Angelöw. M.fl, 2015) kan detta kopplas till samtliga skolkuratorer. Gällande Kim är det möjligt att det finns krav på skolkuratoren från både rektor och övrig skolpersonal där det förväntas att hen ska föreläsa själv i klasserna och inneha ett sådant ansvaret. Det kan bidra till att det blir en del av Kims egna förväntningar på sig själv. Vad gäller Sam, som menar att hen inte behöver utföra det förebyggande arbete men däremot inspirera pedagogerna till att implementera det, kan förväntningarna från omgivningen yttra sig annorlunda på så sätt att skolkuratoren inte förväntas ta ansvar kring utförandet av värdegrundsarbetet.

Samtidigt som forskning menar att nätmobbning inte är ett problem som behöver betraktas enskilt, se till exempel Dunkels (2016), framkommer det att fem av sex skolkuratorer inte vet hur en diskussion ska föras kring nätmobbning och inte på vilket *sätt* det förebyggande arbetet ska införlivas i undervisningen. Det kan tolkas som att det saknas ett naturligt förhållningssätt som gör det möjligt för skolkuratorerna att arbeta förebyggande på ett effektivt sätt med nätmobbning. Utifrån intervjuerna framgår det att det förebyggande arbetet inte sker på ett sådant sätt att det blir möjligt att förhindra nätmobbning trots att det ingår i värdegrundsarbete, likabehandlingsplaner och ses som ett generellt arbete snarare än ett arbete med ett enskilt problem. Det visar sig genom att majoriteten av skolkuratorerna upplever att nätmobbning sker i större utsträckning än de har vetskap om och att det finns ett behov av att arbeta mer förebyggande med det.

Bristen på kunskap kring hur det förebyggande arbetet ska införlivas i skolan tyder även på att det finns en brist gällande skolkuratorernas procedurkunskap, dvs kunskap om sitt eget handlingsutrymme (Svensson, Johnsson & Laanemets, 2008), då skolkuratorerna inte vet hur de ska hantera sitt handlingsutrymme för att arbeta mer förebyggande. Här blir internaliseringsprocessen och hur förväntningarna ser ut från omgivningen gällande skolkuratorernas handlingsutrymme relevant. Det finns en möjlighet att omgivningen, i detta fall skolan, inte ser hur skolkuratoren skulle kunna använda sitt handlingsutrymme och därmed har inte heller skolkuratoren skapat egna förväntningar kring att utföra ett förebyggande arbete på bästa möjliga sätt.

6.2 Sociala medier, brist på kunskap

Betydelsen av kunskap om sociala medier kan lyftas som en faktor för ett gott förebyggande arbete med nätmobbning. Flera av skolkuratorerna betonar bristen på kunskap gällande sociala medier. Lisa säger:

Inte jättemycket kunskap. Jag kan de sakerna jag använder själv, facebook, instagram, snapchat. Sen har jag ingen aning om annat [...]. Jag tänker att man måste veta vad som finns. Vilka forum rör de sig på, och egentligen inte så mycket att jag behöver ha den kunskapen, men föräldrar behöver ha den kunskapen framför allt.

Utifrån citatet går det att se att Lisa upplever att hon inte har jättemycket kunskap. Sara är en annan skolkurator som lyfter att kunskapen är bristfällig och säger bland annat: "Jag tycker jag har ganska dålig kunskap om sociala medier."

Detta stämmer överens med det Elza Dunkels (2016) skriver; ju mer nätmobbning studeras, desto mer kan vi se att vuxna undviker att se det och att det pratas lite om hur vuxna ska agera för att identifiera och förebygga nätmobbning. Likaså Ekeman (2016) tar upp det faktum att internet ses som en arena där närvaron av vuxna är mindre och där vuxna upplever att de saknar den kompetens som krävs för att bli en del av sammanhanget. Med det sagt är det av relevans att lyfta hur viktigt det är att skolkuratorerna är en del av det sammanhang och den arena som

eleverna befinner sig på varje dag. Kim lyfter vikten av att hen måste ha vetskap om hur programmen fungerar som eleverna är inne på. Skolkuratoren beskriver det på följande sätt:

Om en elev kommer in här och börjar prata om att det har blivit utsatt på Snap¹ eller sånt så är det rätt illa om jag inte vet vad det är för sorts program till exempel, att jag ska säga “jaha, vad är snap då? Hur gör man där?”. Det blir rätt stelt. Så jag måste vara ganska insatt i hur de här programmen i det stora hela fungerar och hur barnen använder det och så vidare.

Som citatet visar anser Kim att hen måste vara insatt i de program som eleverna använder på sociala medier. Det skiljer sig från Sam som berättar att hen har lärt sig mycket av eleverna, att det är eleverna som har lärt ut hur det fungerar och vilka appar som används. Samtidigt är Sam en av de skolkuratorer som upplever att hen inte har kunskap medan Kim uppfattar att hen kan de flesta sociala medier men inte alla funktioner. Både Kim och Sam kan ses som en del av det sammanhang eleverna deltar i på sociala medier, men det saknas en viss kunskap kring det. Utifrån rollteorin kan detta förstås som att det finns skilda åsikter kring vad en yrkesroll som skolkurator ska innebära och hur det ska utföras (Angelöw m.fl. 2015). Hit kan klientkunskap och metakunskap kopplas (Svensson, Johnsson & Laanemets, 2008). I det här fallet elevernas behov samt kunskap om sig själv som skolkurator, sitt eget kunnande och sina egna styrkor och svagheter.

Samtliga skolkuratorer uppfattas ha en bristfällig metakunskap utifrån att de beskriver att de inte har kunskap kring sociala medier vilket kan ses som “det egna kunnandet” och möjligtvis en svaghet inom området sociala medier. Vad gäller klientkunskapen nämner till exempel Johanna att de behöver veta mer om vad barnen utsätts för så att de kan arbeta förebyggande. Lisa upplever sig inte veta om elever upplever att de får hjälp med incidenter på nätet. Detta kan ses som att klientkunskapen är bristfällig då det inte finns tillräcklig insyn för att skolkuratorerna ska veta vad som finns för behov hos eleverna. Å andra sidan verkar det utifrån intervjuerna finnas

¹ Snapchat, en app för smartphones där användaren kan ta ett foto eller spela in en video samt skicka meddelande. Användaren bestämmer hur länge det ska visas för mottagaren (1-10 sek) och efter det försvinner materialet eller meddelandet, <https://www.snapchat.com/l/sv-se/>

ett stort behov av att inhämta ny kunskap vilket möjligtvis skulle kunna utöka klientkunskapen genom att det egna kunnandet, dvs metakunskapen, blir starkare.

På vilket sätt de skulle få kunskap om sociala medier och internet nämner skolkuratorerna utbildningar, föreläsningar och kuratorsgrupper. Lisa beskriver det som att ”någon får lära mig” och Johanna har ingen tanke om hur kunskapen skulle kunna inhämtas. Det visar att handlingsutrymmet, som kan möjliggöra eller begränsa inhämtandet av kunskap, kan se annorlunda ut för varje skolkurator då det är beroende av hur skolan fungerar. Skolans kultur, normer och värderingar har en betydelse för hur skolkuratoren kan inhämta och använda sin kunskap (Svensson, Johnsson & Laanemets, 2008.) Det betyder dock inte att skolkuratoren enbart styrs av detta, utan det finns en frihet för skolkuratoren och ett ansvar i hur hen hanterar det utrymmet som ges (Svensson, Johnsson & Laanemets, 2008). Det är därmed viktigt att betona att det måste finnas en procedurkunskap, dvs kunskap om sitt eget handlingsutrymme och dess konsekvenser.

Eftersom många av skolkuratorerna nämner att någon annan får lära dem och pratar i termer som ”vi som skola” samt tar upp utbildningar och föreläsningar är det möjligt att tillgång till utbildningar och föreläsningar styrs av chefen, i det här fallet rektorn, och är beroende av prioriteringar av organisation. Skolkuratoren kan i detta fall sätta egna gränser och ha verkan på dessa organisatoriska ramar. Detta skulle en stark profession göra, dvs påverka på vilket sätt organisationen sätter ramarna (Svensson, Johnsson & Laanemets, 2008). Utifrån intervjuerna kan det ses som att det istället finns en svag profession hos de flesta då de blir organisationens verktyg.

6.3 Sociala medier, arena med andra förväntningar

Kunskap kring sociala medier är utifrån intervjuerna en förutsättning för att kunna få vetskap och bli medveten kring sådant som kan vara dolt för skolkuratorerna. Kunskap kring nätmobbning kan således vara svår att få då majoriteten av skolkuratorerna upplever att nätmobbning och sociala medier är en nästintill osynlig arena för dem. Frida berättar att det är mycket som susar

som de inte får reda och att det är mycket de inte vet som de inte tar tag i, Sam säger att det är svårare för vuxna att se och veta vad de ska göra när elever blir utsatta på internet och Lisa uppger att det är många fall som säkerligen är helt osynliga för dem. Lisa berättar:

Just i nätmobbingsfall, när det är synligt i skolan tar ju lärarna eller den som ser tag i det (...).
Det är mer vuxenansvar i att se när det händer.

Utifrån citatet kan det diskuteras hur vuxenansvaret ska betraktas i de fall då nätmobbning inte syns. När något är dolt för vuxna, upphör ansvaret i de fallen? Ska det ingå att synliggöra och upptäcka den dolda nätmobbningen i skolkuratorns professionella roll? En yrkesroll beskrivs som en specifik och detaljerad roll (Berg m.fl. 1975), men i detta sammanhang uppstår en otydlighet i vad som ska ingå i rollen. Det berör återigen gränser på så sätt att gränsen mellan den detaljerade och diffusa rollen blir alltmer flytande. Blir sociala medier en osynlig arena för skolkuratorerna? Ekeman (2016) skriver att skolkuratorer kan använda sig av sociala medier i sitt arbete genom att nätvandra, dvs att de besöker sidor på nätet som elever är aktiva på. Med andra ord har skolkuratorerna möjlighet att vara närvarande på de sociala plattformar som elever använder, detta kan också ske genom att vara vän med elever på Facebook. På detta sätt kan skolkuratorerna ingripa direkt när nätmobbning sker (Barne, Frisen, Daneback, 2016). Då möjligheten att nätvandra finns för skolkuratorer behöver sociala medier nödvändigtvis inte vara en osynlig arena för dem.

Huruvida skolkuratorerna använder sig av sociala medier i sitt arbete och hur de förhåller sig till det varierar. Lisa berättar att det lockar att använda sig av sociala medier i arbetet då det finns ett syfte med att vara mer tillgänglig. Samtidigt ser Lisa att det kan uppstå en gränslöshet i och med det. Lisa säger:

Jag tänker samtidigt att det också kan bli lite den här gränslösheten i att då är jag tillgänglig där på samma tider som på mitt kontor. Hur ska man få elever att förstå det? Klockan 12 på natten kollar jag inte min Snapchat och sen tror jag också den informationen man får genom att ha det,

vad ska man göra av den? Så att jag tror det finns många fällor med det samtidigt. Ska man göra det får man göra det ordentligt och på ett bra sätt.

Citatet visar att gränserna för tid kan upphöra i och med ett användande av sociala medier där skolkuratorn är tveksam kring hur man ska arbeta för att markera och upprätthålla gränsen gentemot eleverna. Även Sam nämner att en fördel med sociala medier i arbetet skulle vara att eleven lättare skulle kunna få kontakt med skolkuratorn och tvärtom, men menar samtidigt att hen måste veta att det går att hantera och att de förväntningar som ställs blir rimliga och bra. Det beskrivs som att användande av sociala medier i arbetet kan leda till ”fel förväntningar” där eleverna vill ha respons snabbt från skolkuratorn. Detta är ett återkommande tema i alla skolkuratorers svar, dvs förväntningarna som uppstår på skolkuratorns yrkesroll i ett användande av sociala medier. Utifrån Lisas utsaga är risker sociala medier att luckra upp både tidsmässiga och geografiska gränser inom professionen. Både Lisa och Sam kan se ett syfte med att vara mer lättillgängliga, att kunna bända på de gränser som nu gör att de inte kan vara lika tillgängliga. Sociala medier är därmed ett verktyg som bidrar till en större tillgänglighet hos skolkuratorerna då tidsmässiga och geografiska gränser luckras upp, men de är samtidigt är oroliga för att gränsen försvinner eftersom det för med sig andra förväntningar på yrkesrollen. Veras utsaga är ett exempel på detta:

Allt handlar om vilka förväntningar elever har. Har de förväntningar på att man ska vara tillgänglig tjugofyra timmar om dygnet så blir det bekymmersamt. Jag upplever inte att det är så och då tänker jag att det är en tillgång. Jag vet inte hur man skulle fixa det rent med personuppgiftslagen och sekretess och också framförallt att man behöver agera om jag har en Facebooksida som jag tittar två gånger i veckan och någon skriver om något övergrepp eller något sånt där jag egentligen måste agera med detsamma, har jag en skyldighet där isåfall? Det är de tveksamheterna som dyker upp.

Genom det Vera säger kan sociala medier bidra till rollkonflikter eftersom det kan skapa motstridiga förväntningar i kuratorsrollen. Det kan dels skapa en motstridighet mellan yrkesrollen och privatlivet, men också mellan yrkesrollen och klienterna (Angelöw m.fl. 2015).

Detta är ytterligare ett exempel på att sociala medier luckrar upp gränser inom skolkuratorns professionella roll och handlingsutrymme. Ovanstående citat visar att gränser förflyttas mellan yrkesrollen och privatlivet samt mellan yrkesrollen och eleverna. Förflyttningen av gränser leder emellertid till att andra förväntningar ställs på skolkuratoren, som kan komma att påverka skolkuratorns professionalitet. Svensson, Johnsson och Laanemets (2008) skriver att en skolkurator behöver besitta ett antal kunskaper för att ett professionellt socialt arbete ska kunna bedrivas. Till detta tillhör kunskap om klientens förväntningar och behov, samt kunskap om sitt handlingsutrymme och dess konsekvenser (Svensson, Johnsson & Laanemets (2008)). Utifrån det kan vi förstå att skolkuratorerna ställer sig tveksamma till att använda sociala medier då de saknar en kunskap kring vilka förväntningar eleverna har, samt kunskap kring hur deras eget handlingsutrymme ska utformas om de använder sig av sociala medier.

Utifrån intervjuerna är skolkuratorerna medvetna om att gränserna kommer och-/eller behöver flyttas i och med ett användande av sociala medier i arbetet, men de saknar kunskap om *var* de nya gränserna ska sättas och hur de ska förhålla sig till dessa, trots att både sociala medier och nätmobbning är etablerade arenor sen långt tillbaka i tiden. Hur kommer det sig? Vi kan försöka förstå det genom begreppet etik, vad som är etiskt rätt och inte. Det ställs krav på att en skolkurator ska ha en känsla för vad som är etiskt i professionen och det kan därmed anses oetiskt att åta sig uppgifter man inte klarar av (Egidius, 2011). Skolkuratorerna upplever att de saknar kunskap kring vad som förväntas av dem och var gränserna ska sättas och därför kan det anses oetiskt av dem att införa ett användande av sociala medier i sitt arbete. Detta hade kunnat skapa en osäkerhet i yrkesrollen och riskerat skolkuratorns professionalitet då de är medvetna om att de behöver mer kunskap för att kunna agera professionellt. Därmed behöver de införskaffa sig mer kunskap kring sociala medier och vilka förväntningar som tillkommer på yrkesrollen.

Vidare lyfter skolkuratorerna frågan kring professionell och privat gällande sociala medier, en aspekt som påverkar deras förhållningssätt till sociala medier. Det är endast Johanna som använder sig av sociala medier i sitt arbete, och Johanna berättar att det inte används jättemycket i nuläget och att det finns en osäkerhet kring om det är möjligt att fortsätta med det på grund av

den nya GDPR-lagen². Det är emellertid flera andra som lyfter GDPR som en begränsning till att börja använda sig av sociala medier i sitt arbete. Johanna berättar att en Instagram startades upp i egenskap av henne själv som skolkurator. Samtidigt belyser Johanna balansgången mellan att vara professionell och privat och säger:

Jag tycker det är en svår balansgång, det här mellan privat och professionell i de här sociala sammanhangen. Och jag tänker på i Snapchatvärlden, nej jag har inte vågat mig på det faktiskt, men jag vet att lärarna tycker att de kan hålla den balansen mellan liksom professionell och privat. Har jag Snapchat och någon snapar till mig på julafton, detta är jag utsatt för nu, vad gör jag med det? Har jag en sida som en professionell person så måste jag agera på den.

Det faktum att balansgången mellan privat och professionell är svår lyfts av nästan samtliga skolkuratorer, och nästan samtliga skolkuratorer belyser hur sociala medier kan påverka gränsen mellan privat och professionell. Därmed beskriver skolkuratorerna en annan slags gräns som sociala medier berör. En skolkurator kan få förväntningar på sig från flera håll, både från elever på fritiden och från elever och lärare under skoltid, vilket kan skapa en rollkonflikt. Skolkuratoren kan till exempel uppleva motstridiga förväntningar i relationen mellan sin yrkesroll och sitt privatliv (Angelöw m.fl, 2015). Johanna har arbetat i tjugo år och säger att balansen mellan privat och professionell är något som enbart "finns där." Samtidigt säger Johanna att sociala medier kan försvåra det och att balansen därmed kan upplevas som lite klurig. Detta kan ses som att Johanna i vanliga fall kan hantera gränsen mellan professionell och privat, men att sociala medier kan komplicera det. Det kan vidare ses som att Johanna upplever en rollkonflikt då sociala medier kan förena det professionella med det privata, där skolkuratoren genom att använda sig av det kan luckra upp gränser där förväntningar ställs från flera håll. Därmed är den upplevda gränsen mellan professionell och privat en betydande aspekt som påverkar vilket förhållningssätt skolkuratorerna har till sociala medier.

² Dataskyddsförordningen (GDPR), en förordning som har till syfte att skydda enskildas rättigheter och friheter, samt deras rätt till skydd av personuppgifter, <https://www.datainspektionen.se/lagar--regler/dataskyddsförordningen/>

Brante (2014) skriver emellertid att en professionalitet innefattar vad den professionelle bör göra i de fall då den vetenskapliga kunskapen är bristfällig. Utifrån samtliga intervjuer upplever skolkuratorerna en bristfällig kunskap kring sociala medier i arbetet och vad det kan innebära både för de själva och för eleverna. Det kan således vara detta som gör att de inte vill använda sig av sociala medier trots att det lockar dem. Det är möjligt att skolkuratorerna upplever att de inte kan agera professionellt eftersom sociala medier är en arena som inte innefattar tillräcklig kunskap för hur de ska agera som yrkesutövare inom den.

6.4 Mobilförbud, en begränsad insyn

En fråga som kan lyftas i samband med skolkuratorernas förhållningssätt till sociala medier är hur de ser på elevers användande av mobiler på respektive skola. Vera, Sam, Johanna och Frida berättar att de har mobilförbud på skolan, en begränsning som ofta rör sig till de lägre åldrarna, exempelvis upp till årskurs sex. Frida upplever att nätmobbning blir begränsat genom ett mobilförbud på så sätt att det åtminstone inte sker i skolan. Utifrån det kan det tänkas att skolkuratorerna betraktar mobilförbud som en del av det förebyggande arbetet med nätmobbning på ett sådant sätt att det minimeras under den tid då elever vistas i skolan.

I ett annat sammanhang säger Frida att svårigheten med nätmobbning är att insynen är begränsad och att vuxenvärlden inte har så bra koll på vad som händer där. Lisa som arbetar på en skola där det inte råder mobilförbud säger samma sak, men menar att det borde finnas då hen tror att mobiler gör mer skada än nytta. Samtidigt uppger Lisa att det råder en tystnadskultur kring nätmobbning och att en av de största utmaningarna med nätmobbning är bristen på insyn. Här kan det diskuteras vilken inverkan mobilförbud egentligen kan ha på nätmobbning. Idag ses internet redan som en arena där närvaron av vuxna är mindre och där insynen är begränsad (Ekeman, 2016) och ändå är det flera skolor som har infört mobilförbud. Är det möjligt att ett mobilförbud kan leda till att vuxna får desto mindre insyn och mindre kunskap kring vad som händer om hela arenan där det utspelas begränsas? Tidigare forskning visar dessutom att det är ineffektivt att begränsa ungdomar i att använda internet och sociala medier då det inte hindrar dem från att besvärmas av riskerna som finns där (Dunkels, 2016).

Vera berättar att det som lockar med sociala medier är att kunna vara på elevernas arena, vilket tyder på att det finns en vilja att göra arenan desto mer synlig för dem. Idag är det många skolkuratorer som använder sig av så kallad nätvandring just för att kunna vara närvarande på de digitala plattformar eleverna använder (Ekeman, 2016). En liknande tanke lyfts även av Johanna som säger:

Det är svårt, det är jättesvårt, det finns inget tydligt svar tänker jag. Men visst är det bra, ju fler vuxna vi är som rör oss även där, precis som vi nattvandrare och allt vad vi gör så klart att vi egentligen ska nätvandring, kan man säga

Citatet tyder på att det finns en vilja hos skolkuratoren att röra sig på den arena som eleverna använder sig av. Johannas citat kan därför tolkas som att desto fler vuxna som rör sig på internet och får insyn, desto bättre är det.

6.5 Samspel med lärare, förflyttning av gränser i handlingsutrymmet

En del i det förebyggande arbetet berör skolkuratorernas samspel med lärare och andra professioner inom skolan. Samspelet berör skolkuratorers handlingsutrymme på flera sätt. Lisa berättar att hen inte arbetar förebyggande och att hen inte tror att lärarna gör det heller. Samtidigt ser skolkuratoren ett behov av att skolan jobbar mer förebyggande med nätmobbning. Lisa säger:

Det händer så jäkla mycket så att man måste agera på det som händer, sen är det förebyggande, det är ju egentligen grunden till allt men det är också det man gör minst, i min upplevelse.

Lisa uppger att det finns ett hopp om att lärarna pratar med eleverna kring nätmobbning men att har ingen vetskap om de faktiskt gör det. Skolkuratoren upplever att lärarna och skolkuratoren har skilda synsätt kring det förebyggande arbetet, något som tyder på att de inte har funnit ett enhetligt samspel inom organisationen. Utifrån det kan det uppstå en spänning mellan skolkuratoren och lärarna då de inte för en kommunikation kring det förebyggande arbetet, samtidigt som de är i ömsesidigt beroende av varandra eftersom deras handlingsutrymme bland annat skapas i förhållande till varandra (Svensson, Johnsson & Laanemets, 2008). Skolkuratoren

står därmed alltid i ett betydelsefullt förhållande till lärarna och de övriga professionerna i skolan då handlingsutrymmet påverkas av samspelet mellan dem.

Det bristfälliga samspelet tyder på att skolkuratoren varken har insyn eller vetskap kring lärarnas arbete gällande nätmobbing. Eftersom skolkuratorns handlingsutrymme skapas i samspel med organisationen är det väsentligt att kommunikationen inom organisationen fungerar (Svensson, Johnsson & Laanemets, 2008). Utifrån Lisas utsaga kan det ses som att det uppstår svårigheter i att bedöma och markera gränser kring sitt eget handlingsutrymme om det finns ett bristfälligt samspel inom skolan. Vidare uppstår det svårigheter i var gränsen ska dras gällande ansvar gentemot lärarna. På vilket sätt ska gränsdragningen ske för att skolkuratoren och lärarna upplever en rättvis fördelning? Vem ska ta ansvar för var gränsen ska dras, de enskilda aktörerna eller organisationen? På grund av det bristfälliga samspelet har skolkuratoren otydliga förväntningar på sin egen roll och en låg procedurkunskap då kunskap kring sitt eget handlingsutrymme saknas (Svensson, Johnsson & Laanemets, 2008). Samspelet kan således påverka påverka skolkuratorns sätt att dra gränser på, både inom den egna professionella rollen och i samspelet med lärarna.

Det är en väsentlig del i det förebyggande arbetet att professioner inom skolan kan samspela med varandra (Dunkels, 2016). Detta då samspelet påverkar eleverna i hög grad. Frida har ett nära samspel med övriga professioner där de arbetar tillsammans med nätmobbing. Även Sam lyfter vikten av ett gott samspel och säger att de äger problemet tillsammans. Ett sådant samspel mellan professioner på skolan är betydande för att det förebyggande arbetet ska fungera då eleverna annars riskerar att hamna "mellan stolarna" (Dunkels, 2016). Ett bristfälligt samspel inom skolan kan leda till ett otydligt handlingsutrymme för skolkuratoren, vilket kan ge konsekvenser för eleverna på ett sådant sätt att de inte får den hjälp de behöver.

Återigen belyses vikten av att gränser och att de är betydande för att samspelet kring ett förebyggande arbete ska fungera. Rektorn skulle kunna bidra till gränser inom skolan genom att inta en tydlig styrning. Samtidigt kan det vara svårt att skapa tydliga ansvarsområden för respektive profession inom skolan då skolkuratorernas svar tyder på att gränserna ständigt

förflyttas beroende på vilken kontext skolkuratoren befinner sig i. Gränserna kan även förflyttas beroende på vilken elev det berör. Vera berättar att det är enkelt om det handlar om en elev som det finns en relation till eftersom det då kan föras ett samtal, medan det överlämnas till lärarna om det saknas en relation. Detta är ett exempel på när gränserna kring ansvar förflyttas beroende på vilken situation det handlar om. Huruvida skolkuratoren har en relation med eleven eller inte påverkar därmed vilka gränser som dras mellan professionerna inom skolan.

Kim kan också befinna sig i en situation där det uppstår en spänning i samspelet med lärarna då det upplevs som att lärarna gärna lägger över ansvaret för det förebyggande arbetet på skolkuratoren. Kim säger följande:

De tar diskussioner med elever och sånt och vissa av våra pedagoger är ju jätteduktiga på värdegrundsarbete med mera. Men jag får nog säga ändå att det mesta hamnar här i mitt knä.

Detta skiljer sig från Vera som berättar att alla professioner på skolan samarbetar i frågor som rör nätmobbning. Vera säger:

Jag tänker det är jätteviktigt som kurator att man inte tar över för någon annan, samtidigt som det inte ska vara stängda dörrar till ett klassrum så är det viktigt att lärarna får ha sitt mandat och att vi elevhälsan fungerar som en slags stödfunktion till både skollädaingen och lärare och elever och föräldrar, men eleverna är ju de vi jobbar mot men genom lärare, genom föräldrar, genom annan personal.

Citaten visar på att Vera och Kim har olika interaktionsmönster inom professionen (jfr. Brante, 2014). Vera samspelar i högre grad med lärare och betonar det som viktigt att inte ta över för någon annan, medan Kim arbetar mer på egen hand då hen uttrycker det som att lärarna lägger över ansvaret på skolkuratoren. Brante (2014) skriver vidare att den professionella praktiken innefattar organisationsformer och att professioner kan förstås som en komponent i ett större sammanhang. Här kan det tänkas att skolan sätt att arbeta på skiljer sig mellan Vera och Kim, där de organisatoriska formerna påverkar vilka interaktionsmönster som öppnar upp sig respektive stänger sig. Beroende på hur samspelet mellan professionerna artar sig inom skolorna uppstår en

skillnad i handlingsutrymmet hos respektive kurator. Det kan även bidra till att skolkuratorerna intar olika slags roller inom skolorna. Yrkesroller beskrivs som att de är situationsdefinierade, att de endast är relevanta i förhållande till en viss situation (Berg m.fl. 1975). Utifrån det kan det förstås som att Kim och Vera intar olika slags roller eftersom de påverkas av vilken tillvaro skolkuratorerna befinner sig i.

När och hur skolkuratoren skapar en gräns gentemot andra professioner påverkar därmed både skolkuratorernas handlingsutrymme och deras yrkesroller. Det kan vidare se ut på ett sådant sätt att Kim har varit tvungen att förflytta sin gräns "framåt" om skolkuratoren upplever att lärarna inte tar sitt ansvar. På samma sätt kan Vera ha erfarenhet av att lärarna tar sitt ansvar, och att det har uppstått goda resultat när skolkuratoren själv har "backat" och litat på lärarnas kompetens. Det kan ha gjort att gränsen gentemot dem förflyttats "bakåt". Med det sagt kommer dessa gränser med största sannolikhet att förflyttas då rollerna befinner sig i en ständig dynamisk process där rollerna kan förändras (Berg m.fl. 1975). Det innebär att om de organisatoriska formerna på något vis förändras, kan även skolkuratorns handlingsutrymme och roll göra det.

6.6 Samspel med föräldrar, förflyttning av gränser i ansvaret

En annan typ av samspel gäller skolkuratoren och föräldrarna till eleverna. Det är en annan viktig del i arbetet för att förhindra nätmobbning då det är de vuxnas ansvar att förhindra nätmobbning (Daneback & Sorbring, 2016). Kontakten med föräldrar i nätmobbningsärenden skiljer sig åt mellan skolkuratorerna. Kim berättar att kontakt alltid sker med föräldrar när det har uppdagats ett nätmobbningsfall, medan flera andra svarar att det beror på och att det är en bedömning de får göra från fall till fall. Lisa säger till exempel att kontakt med föräldrar alltid sker i samtal med de yngre barnen och att det ibland sker med de äldre beroende på vad det handlar om. Kim beskriver förarbetet med föräldrarna som avgörande, vilket tyder på att skolkuratoren ser kontakten med föräldrar som en väsentlig del i sin yrkesroll där förarbetet blir en slags grund i det förebyggande arbetet. Vi kan se att en viktig del i Kims interaktionsmönster inom professionen därmed består av samspelet som sker med föräldrar.

En aspekt som kan lyftas i samband med samspel med föräldrar är det Vera säger angående kontakt med föräldrar. Skolkuratoren menar följande:

Men samtidigt jag hade kunnat kontakta alla föräldrar så hade jag ryggen fri men det är inte det. Jag tänker ändå att det handlar om relationer och att man ska stötta eleven (...).

Det ställs krav på att den professionella har en känsla för vad som är etiskt rätt i den profession den tillhör (Egidius, 2011), något som Vera kan ha uppfattat att hen har i det här fallet. Eftersom Vera menar att ryggen hade "varit fri" om kontakt hade skett med föräldrar kan vi dra slutsatsen att skolkuratoren anser att detta vore det etiskt rätta. Frågan som kan ställas är *varför* detta skulle upplevas som det etiskt rätta. Är det ett synsätt som har växt fram inom organisationen, dvs på skolan, eller är det samhällets uppfattningar skolkuratoren förhåller sig till? Yrkesidentiteten är bland annat skapad av tidigare erfarenheter men också av institutionaliserade uppfattningar (Svensson, Johnsson & Laanemets, 2008). Det är möjligt att Vera har en sådan institutionaliserad uppfattning om vad som är etiskt rätt inom professionen, men att tidigare erfarenheter också ger andra riktlinjer för hur skolkuratoren ska agera. Detta blir därmed ett sätt för skolkuratoren att skapa sin yrkesidentitet, genom att vara medveten om vad som är etiskt rätt men också kunna frånga det för att utföra vad kuratorn själv anser vara ett så gott arbete som möjligt.

Samspelet med föräldrar och lärare berör också skolkuratorernas ansvar. Majoriteten av intervjupersonerna berättar att de har ett ansvar för att gå in i alla fall som rör nätmobbing om det kommer till deras vetskap, även om det har skett utanför skoltid. Gränsen för när de inte skulle gå in i ett nätmobbingsfall beskrivs antingen som att den inte finns eller som att den inte är svartvit. Kim berättar att skolan måste ta tag i allt som kommer in i skolan. Samtidigt säger en annan kurator, Sam, att det är klart att det finns en gräns för när skolans ansvar slutar och en gräns för när skolkuratorns ansvar upphör. Sam säger att gränsen uppstår när nätmobbingsärendet lämnas över och skolan inte kommer längre, till exempel när de arbetat enligt åtgärdstrappan. Det kan vara lämpligt att reflektera kring den maktposition som skolkuratoren befinner sig i genom tolkningsföreträdet då skolkuratoren har rätt att tolka elevers behov och situation (Svensson, Johnsson & Laanemets, 2008). Att skolan arbetat enligt

åtgärdstrappan och inte längre kan vidta fler åtgärder kan ses som att det uppstår en tolkning om vilket behov som finns hos eleven. Tolkningen kan därför bestå i att behovet inte längre kan tillgodoses av skolan. En möjlig fråga är därmed, när slutar åtgärdstrappan att fungera? Hur tolkas den situationen? Det finns alltid ett etiskt ansvar då skolkuratoren måste se till vilka värden det är som produceras. Valet att handla eller inte kommer därmed ha betydelse (Svensson, Johnsson & Laanemets, 2008).

Frida beskriver gränsen för när ansvaret upphör på följande sätt: "Det beror lite på vad som händer, det är jättesvårt att säga." Samtidigt nämner Frida att om det sker utanför skolan och kommer med in i skolan uppstår ett ansvar. För att sammanfatta svaret beror det på vad som händer samtidigt som det finns ett ansvar om det kommer in i skolan. Det är möjligt att det även här finns ett tolkningsföreträde som är beroende på "vad som händer" och när det kommer in i skolan samt när det inte gör det. Det kan kopplas till det dilemma som oftast beskrivs inom socialt arbete. Skolkuratoren möter eleven men har ett begränsat handlingsutrymme på grund av de ramar skolan sätter upp och det uppdraget skolkuratoren har. Här är det viktigt att tillgodose elevens behov tillsammans med skolans uppdrag så att båda parter uppfattar det som rätt och viktigt (Svensson, Johnsson & Laanemets, 2008). Detta är värt att reflektera kring; på vilket sätt kan båda parter uppfatta det som är rätt och viktigt? En skolkurator, Lisa, beskriver ett nätmobbningssärende och hur kontakten med föräldrarna gick till på följande sätt:

Ja, det gick sådär, föräldrarna var såklart väldigt väldigt upprörda. Vi kan göra det vi kan i skolan och se till att det inte händer då men det går inte att stoppa andra elever på andra skolor, inte ens på vår skola går det att stoppa, men de anmälde till skolinspektionen, föräldrarna då.

Detta kan återigen kopplas till ansvar och var gränsen ska dras för när nätmobbning inte kan stoppas. Dessa frågor är viktiga att lyfta eftersom behoven tillsammans med skolkuratorns uppdrag ska tillgodoses på bästa sätt för båda parter. I skolkuratorns arbete är det därav relevant att diskutera hur gränsen ska dras i relation till vilket ansvar varje part har. Hur stort ansvar ska skolkuratoren ha i nätmobbningssärenden och hur stort ansvar ska föräldrarna ha? Majoriteten av skolkuratorerna svarar att de alltid har ett ansvar när nätmobbning tas in i skolan, samtidigt som

det beskrivs som att det beror på vad som händer och att gränsen inte är svartvit. Därmed kan ansvaret för skolkuratoren ses som gränslöst då det inte går att säga exakt var gränsen ska dras. Det kan bidra till att de heller inte har rätt att avsäga sig ansvaret. Samtidigt som ansvaret kan ses som gränslöst, finns det organisatoriska ramar som sätter stopp för skolkuratorns handlingsutrymme. Det är skolans uppdrag som bestämmer hur stort handlingsutrymmet är för den enskilde skolkuratoren (Svensson, Johnsson & Laanemets, 2008), men vilka gränser har i dessa fall skapats för skolkuratoren? Det tycks som att skolkuratoren själv har ett ansvar i att avgöra när gränsen ska dras för när skolan inte längre ansvarar för ett nätmobbingsfall, och att varje skolkurator har en egen uppfattning om detta snarare än att de följer en given skolpolicy eller uppsättning av regler.

7. Avslutande diskussion

Syftet med den här studien var att undersöka skolkuratorers syn på sitt förebyggande arbete med nätmobbning och förhållningssätt till sociala medier. Detta för att förstå hur de uppfattar sin professionella roll och sitt handlingsutrymme i en digital tid. Skolkuratorerna uppger att de ser ett behov av att arbeta mer förebyggande med nätmobbning och att det inte finns tillräckligt med tid för att förebygga nätmobbning. De uppger att nätmobbning ingår i värdegrundsarbetet på skolorna men tror samtidigt att det finns mycket eleverna råkar ut för på sociala medier som de inte har vetskap om. Skolkuratorerna upplever att de har ett ansvar när de får *vetskap* om ett nätmobbingsfall, men att de har svårt att veta hur de ska förhålla sig till det när det endast susar i skolkorridorerna och när de inte får tillgång till det.

Vidare råder det en bristfällig kunskap kring sociala medier hos skolkuratorerna. Enligt intervjuerna upplever skolkuratorerna en svårighet gällande att inta ett givet förhållningssätt gentemot sociala medier. Det beror bland annat på att det uppstår otydliga förväntningar på den professionella rollen i och med ett användande av sociala medier i arbetet. Skolkuratorerna har en stor vilja att inhämta mer kunskap kring sociala medier, men det finns således en oro för vilka

förväntningar som kan uppstå och vad som är etiskt rätt om de stiger in som skolkuratorer på den arena som sociala medier utgör.

Slutsatser

De slutsatser som går att finna är att sociala medier kan förflytta såväl tidsmässiga som rumsliga gränser för skolkuratorerna, vilket kan ställa andra krav på professionen. Vår empiri tyder på att skolkuratorerna är medvetna om de etiska och professionella dilemman dessa krav kan medföra om de använder sociala medier inom sin yrkesroll. Det kan vara en orsak till att skolkuratorerna medvetet väljer att inte stiga in på sociala medier. En aspekt som kan lyftas är om dessa dilemman nödvändigtvis behöver betyda en alltför stor risk om skolkuratorerna väljer att använda sig av sociala medier. Sociala medier är en etablerad arena inom skolans värld genom elevers frekventa användande av den. Det kan därför ses som naturligt att arenan kan ställa andra krav och utforskade förväntningar på skolkuratorerna i och med gränserna som luckras upp. Vår tanke blir därmed; kan det inte anses oetiskt och oprofessionellt att *avstå* från att använda den arena som kan fungera som ett verktyg för att nå elever och upptäcka nätmobbning i tid, och därigenom utveckla det förebyggande arbetet med nätmobbning? En större tillgång till sociala medier hade således kunnat bidra till andra möjligheter eftersom eleverna kan nås på ett annat sätt. Samtidigt kan det behövas tydliga riktlinjer för att förhindra att oklarheter uppstår inom skolkuratorns yrkesroll.

Ytterligare en aspekt som kan lyftas berör ansvaret skolkuratoren har i det förebyggande arbetet med nätmobbning. Hur mycket behöver skolkuratorerna veta för att ett förebyggande arbete ska främjas? En slutsats är att sociala medier tenderar att utgöra en nästintill osynlig arena för vuxna då skolkuratorerna menar att de enbart kan ingripa när något händer, men att det finns mycket de inte vet om. Sociala medier kan därför tolkas som en arena med begränsad insyn. Det är möjligt att även det kommer fortsätta ställa andra krav och förväntningar på skolkuratorers professionella roll.

Vår empiri berör gränser och ansvar inom skolkuratorns profession på flera sätt. Den berör inte skolkuratorers handlingsutrymme i förhållande till skolan som organisation i lika hög grad. Därav har nya frågor väckts hos oss: hur mycket ansvar har skolkuratoren i att bidra med sina tankar och sin kompetens till övrig skolpersonal? Skolkuratoren måste förhålla sig till övriga professioner på skolan och inte minst till rektorn. På vilket sätt använder de sitt handlingsutrymme i förhållande till organisationen? Bidrar de med vad de anser är viktigt i det förebyggande arbetet och på vilket sätt kunskap kring sociala medier kan inhämtas? Det hade varit en möjlig del som kan vara viktig i det förebyggande arbetet då värdegrundsarbetet med nätmobbning inte verkar vara tillräckligt för att förhindra nätmobbning i den mån skolkuratorerna önskar. Detta då majoriteten av skolkuratorerna berättar att de har haft många nätmobbningsfall och att de ser ett behov på skolorna av att arbeta mer förebyggande.

Vidare kan det diskuteras hur viktigt det är att finna en gemensam definition på nätmobbning för att kunna kartlägga i vilken omfattning nätmobbning sker, samt vad begreppet nätmobbning egentligen innebär när diskussioner sker kring det. Vi kan se att nätmobbning inte ska behandlas som ett enskilt problem och inte heller ska sociala medier betraktas som en egen arena frikopplad från skolan. Det behövs snarare ett aktivt arbete med båda dessa arenor integrerade i varandra på ett sätt som fungerar. Andra frågor som kan bidra till vidare forskning är *vilka* krav och förväntningar nätmobbning och sociala medier ställer på skolkuratoren och vilket ansvar skolkuratoren ska ha i det förebyggande arbetet. Inom detta kan det föras en vidare diskussion kring skolkuratorns handlingsutrymme i arbetet med att förebygga nätmobbning och i arbetet med sociala medier.

8. Källförteckning

Akademikerförbundet SSR (2016). *Kartläggning skolkuratorer*

https://akademssr.se/sites/default/files/files/novus_pdf_skolkuratorer_160104.pdf [Hämtad 2018-12-12]

Angelöw, Bosse; Jonsson, Thom; Stier, Jonas (2015). *Introduktion till socialpsykologi*. Lund: Studentlitteratur AB.

Berg, Lars-Erik; Boglind, Anders; Leissner, Tom; Månsson, Per; Värnlund, Holger (1975). *Medvetandets sociologi: en introduktion till symbolisk interaktionism*. Stockholm: Wahlström & Widstrand.

Berne, Sofia; Frisé, Ann; Daneback, Kristian (2016). Vad är nätmobbning och vad kan, bör och ska man göra som professionell i skola och socialtjänst? I Kristian Daneback och Emma Sorbring (red.) *Socialt arbete och internet - att förstå och hantera sociala problem på nya arenor*. Stockholm: Liber AB.

Burnham, Joy J; Wright, Vivian H; Houser, Rick A. (2011). Cyberbullying: Emergent Concerns for Adolescents and Challenges for School Counselors. *Journal of School Counseling*, Vol. 9, Issue 15, 31 pp. [Hämtad 2019-01-03]

Brante, Thomas (2014). *Den professionella logiken: hur vetenskap och praktik förenas i det moderna kunskapssamhället*. Stockholm: Liber AB.

Bryman, Alan (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber

Carter, Hay; Meldrum, Ryan; Mann, Karen (2010). Traditional bullying, cyber bullying, and deviance: A general strain theory approach. *Journal of Contemporary Criminal Justice*, pp. 1-18 [Hämtad 2018-11-14]

Christoffersen, Aage Svein (2017). Professioner och professionsetik - vad är det? I Svein Aage Christoffersen (red.) 2:a upplagan. *Professionsetik*. Malmö: Gleerups utbildning AB

Dataskyddsförordningen (GDPR).

<https://www.datainspektionen.se/lagar--regler/dataskyddsförordningen/> [Hämtad 2019-01-07]

Davidsson, Pamela; Palm, Matti; Melin Mandre, Åsa (2018). *Svenskarna och internet*.

https://www.iis.se/docs/Svenskarna_och_internet_2018.pdf [Hämtad 2018-11-21]

Dunkels, Elza (2015). *Nätmobbing, näthat och nätkärlek*. Stockholm: Gothia Fortbildning AB.

Egidius, Henry (2011). *Etik och profession : i en tid av ökande privatisering och myndighetskontroll*. Stockholm: Natur & Kultur.

Ekeman, Karl (2016). Uppsökande arbete på internet. I Kristian Daneback och Emma Sorbring (red.) *Socialt arbete och internet - att förstå och hantera sociala problem på nya arenor*. Stockholm: Liber AB.

Eriksson-Zetterquist, Ulla & Ahrne, Göransson (2015). Intervjuer. I Göran Ahrne & Peter Svensson (red.) 2:a uppl. *Handbok i kvalitativa metoder*. Stockholm: Liber.

EU Kids Online (2013).

[http://eprints.lse.ac.uk/48115/1/How%20to%20cope%20and%20build%20online%20resilience%20\(lsero\).pdf](http://eprints.lse.ac.uk/48115/1/How%20to%20cope%20and%20build%20online%20resilience%20(lsero).pdf) [Hämtad 2018-12-12]

Forsell, Rebecka (2016). Exploring cyberbullying and face-to-face bullying in working life - Prevalence, targets and expressions. *Elsevier Ltd, Computers in Human Behaviour*, pp 454-460

Friends (2017). *Friends nätrapport*

<https://friends.se/wp-content/uploads/2017/04/Friends-natrapport-2017-webb.pdf> [Hämtad 2018-11-14]

Hjerm, Mikael; Lindgren, Simon; Nilsson, Marco (2014). 2:a uppl. *Introduktion till samhällsvetenskaplig analys*. Malmö: Gleerup.

Hugues, Sampasa-Kanyinga; Paul, Roumeliotis; Hao, Xu (2014). Associations between Cyberbullying and School Bullying Victimization and Suicidal Ideation, Plans and Attempts among Canadian Schoolchildren. *Plos One*, Vol 9, Issue 7, p1-9. [Hämtad 2019-01-03]

Kalman, Hildur & Veronica Lövgren (red.) (2012). *Etiska dilemman*. Malmö: Gleerups.

Kaplan, M. Andreas & Haenlein, Michael. (2010). Users of the world, unite! The challenges and opportunities of social media. *Business Horizons*, 53(1), 59-68. [Hämtad 2018-11-14]

Lind, Rolf (2014). *Vidga vetandet*. Lund: Studentlitteratur

Lundin, Nils (2014). Att leda och kvalitetssäkra elevhälsan enligt den nya skollagen. I Josef Milerad och Carl Lindgren (red.). *Evidensbaserad elevhälsa*. Lund: Studentlitteratur AB.

Mullen, Patrick R.; Griffith, Catherine; Greene, Jennifer H.; Lambie, Glenn W (2014). Social Media and Professional School Counselors: Ethical and Legal Considerations. *Journal of School Counseling*, Vol. 12 Issue. 8. [Hämtad 2019-01-03]

SFS 2018:1368. *Skollag*. Stockholm: Utbildningsdepartementet.

Shariff, Shaheen (2008). *Cyber-bullying: Issues and Solutions for the School, the Classroom and the Home*. London: Routledge.

Skolinspektionen (2016). *Skolors arbete mot trakasserier och kränkande behandling på nätet*.
<https://www.skolinspektionen.se/globalassets/planerade-pagande-granskningar/natkrankning/skolors-arbete-mot-krankande-behandling-pa-natet.pdf> [Hämtad 2018-11-14]

Skolverket (2014). *Främja, förebygga, upptäcka och åtgärda - hur skolan kan arbeta mot trakasserier och kränkningar*.
https://www.skolverket.se/sitevision/proxy/publikationer/svid12_5dfce44715d35a5cdfa2899/55935574/wtpub/ws/skolbok/wpubext/trycksak/Blob/pdf3375.pdf?k=3375 [Hämtad 2018-11-14]

Skolverket (2017). *PISA 2015: Så mår svenska 15-åringar i skolan*
<https://mb.cision.com/Public/481/2241224/b62a1a0b979358e3.pdf> [Hämtad 2018-12-27]

Socialstyrelsen (2016). *Vägledning för elevhälsan*.
<http://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/20394/2016-11-4.pdf> [Hämtad 2018-12-19]

Skolverket (2018) *Kränkningar och mobbning på internet och sociala medier*.
<https://www.skolverket.se/skolutveckling/forskning-och-utvarderingar/forskning/krankningar-och-mobbning-pa-internet-och-sociala-medier> [Hämtad 2018- 11-22]

Snapchat. <https://www.snapchat.com/l/sv-se/> [Hämtad 2019-01-07]

Svensson, Kerstin, Johnson, Eva & Laanemets, Leili (2008). *Handlingsutrymme: utmaningar i socialt arbete*. Stockholm: Natur & Kultur.

Valentini, Chiara (2015). Is using social media “good” for the public relations profession? A critical reflection. *Digital publics, Public Relations Review*, Vol. 41, Issue 2, pp 170-177
[Hämtad 2019-01-03]

Vetenskapsrådet (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm: Vetenskapsrådet.

Willard, E. Nancy (2007). The Authority and Responsibility of School Officials in Responding to Cyberbullying. *Journal of Adolescent Health*, Vol. 41, Issue 6, pp. 64-65. [Hämtad 2018-11-14]

Zaborskis, Apolinaras; Ilionsky, Gabriela; Tesler, Riki; Heinz, Andreas (2018). The association between cyberbullying, school bullying, and suicidality among adolescents: Findings from the cross-national study HBSC in Israel, Lithuania, and Luxembourg. *Crisis: The Journal of Crisis Intervention and Suicide Prevention*, August 15. [Hämtad 2019-01-03]

9. Bilagor

9.1 Bilaga 1 - Intervjuguide

Skolkuratorns arbete med nätmobbning

Vill du förklara vad nätmobbning är enligt dig? Ser du någon skillnad mellan nätmobbning och traditionell mobbning?

Arbetar du som skolkurator förebyggande med nätmobbning? På vilket sätt?

I hur stor utsträckning skulle du säga nätmobbning sker på denna skolan? På vilket sätt märks det av samt upptäcks?

Vad upplever du är de största utmaningarna i arbetet med att förebygga nätmobbning?

Betydelse av skolkuratorns professionella roll

Vad anser du är viktigt att tänka på när nätmobbning sker? Hur går du själv tillväga och hur går dina tankar kring det?

Var skulle du säga att ditt ansvar slutar när nätmobbning sker utanför skolan? Var går gränsen?

Vad anser du krävs av både dig men också av andra vuxna i skolan för att förebygga nätmobbning i skolan?

Tror du det är viktigt att belysa nätmobbning ännu mer? Hur?

Skolkuratorns profession och sociala medier

Har du märkt att sociala medier används mer idag bland elever, i så fall på vilket sätt?

Får elever använda mobilen och sociala medier i skolan? Hur har diskussionen gått kring det?

Vad har du själv för kunskap gällande sociala medier och de plattformar eleverna använder idag?

9.2 Bilaga 2 - Mejl till intervjupersoner

Hej! Vi är två studenter som studerar socionomprogrammet på socialhögskolan i Lund. Den här terminen skriver vi C-uppsats. Vårt arbete ska handla om skolkuratorers arbete gällande nätmobbning samt sociala medier som ett växande fenomen bland elever och om det påverkar skolkuratorns arbete på något sätt. Vi kommer bland annat ställa frågor om hur skolkuratorer arbetar för att förebygga nätmobbning bland elever samt vilka begränsningar och möjligheter som finns i detta arbete. Vi riktar oss till skolkuratorer som har elever mellan årskurs 4-9. Intervjun beräknas ta 40-60 min.

Vi undrar därför om ni vill ställa upp på en intervju kring detta? Vi kommer avidentifiera både dig som skolkurator och skolan. Ni kommer även kunna ta del av intervjun om ni önskar. Ni har också rätt att avstå från att svara på frågor eller avsäga er medverkan under processen.

Vi är enormt tacksamma om ni vill ställa upp då det hade varit till stor hjälp för oss och vårt arbete. Hör gärna av er om ni har fler frågor om intervjun eller uppsatsen!

Med vänliga hälsningar,

Rebecca Sonnerstig och Marika Hellgren

9.3 Bilaga 3 - Information och samtyckesblankett

Studiens syfte

Syftet med denna studie är att ta reda på hur skolkuratorer arbetar för att förebygga nätmobbning samt förstå skolkuratorns egna upplevelse och perspektiv kring nätmobbning.

Förfrågan om deltagande

Vi tillfrågar er om att delta i studien för att ni är skolkurator och därmed relevant i frågan om nätmobbning bland elever och er professionella roll i förhållande till detta. De uppgifter vi har om er som gör att ni tillfrågas har vi fått tillgång till genom Lunds och Malmö kommuns hemsida där kontaktinformation till respektive skola och dess personal finns tillgänglig.

Hur går studien till?

Denna studie kommer göras utifrån en kvalitativ ansats där vi kommer utföra intervjuer. Vårt urval för studien är skolkuratorer som arbetar med elever mellan årskurs 4-9 inom Lunds och Malmös kommun. Vi kommer intervjuar er under ett (1) tillfälle där ni som deltagare förväntas svara på frågor vi har kring ert arbete för att förebygga nätmobbning och hur ni ser på er professionella roll i förhållande till detta.

Hantering av data och sekretess

Ansvarig för era personuppgifter är Lunds Universitet. Ni kommer vara anonyma i studien och all information som kan kopplas till er kommer avidentifieras. Vi kommer bevara de uppgifter vi samlar in under studiens process och vi kommer sedan förstöra det inspelade materialet när studien är genomförd. Ni har som intervjuperson rätt att få rättelse för eventuellt felaktiga uppgifter.

Dina uppgifter behandlas enligt Personuppgiftslagen (1998:204) och dina svar och resultat kommer att behandlas på ett sådant sätt att obehöriga inte kan ta del av dem.

Hur får jag information om studiens resultat?

Ni som deltagare kan få ta del av era individuella data när detta är insamlat och bearbetat i studien. Ni kan då begära att få läsa igenom och korrigera era svar ifall eventuella felaktigheter har uppstått vid transkribering. Studien kommer slutligen bli publicerad i Lunds Universitet databas för allmänheten. Ni kommer få den slutliga versionen skickad till er om ni önskar detta.

Frivillighet

Deltagande i studien är frivilligt och ni kan när som helst under studiens process avbryta er medverkan.

Ansvariga

Forskningshuvudman och personuppgiftsansvarig är Lunds Universitet. Huvudansvariga för studien är Marika Hellgren och Rebecca Sonnerstig.

Kontaktuppgifter till huvudansvariga:

Marika Hellgren

Telefonnummer: 070-202 54 66

E-post: gnv15mhe@student.lu.se

Rebecca Sonnerstig

Telefonnummer: 072-975 70 86

E-post: rebecca.sonnerstig.7283@student.lu.se

Samtyckesformulär

Jag har tagit del av skriftlig och muntlig information gällande studien. Jag har fått möjlighet att ställa frågor kring studien och dess genomförande och fått dessa besvarade. Jag samtycker till att medverka om denna studie som handlar om skolkuratorers arbete för att förebygga nätmobbning och hur de ser på sin professionella roll i förhållande till detta.

Jag är medveten om att medverkan är frivillig och att jag när som helst kan avbryta min medverkan.

Härmed samtycker jag till att delta i intervjun.

Datum: _____

Namnunderskrift: _____

Information given av:

Datum: _____

Namnunderskrift: _____

Namnförtydligande: _____

Namnunderskrift: _____

Namnförtydligande: _____